

ALTIJD ZOEKEND NAAR DE JUISTE NAAM

50 JAAR COMMISSIE
STRAATNAAMGEVING
IN UTRECHT

ALTIJD ZOEKEND NAAR DE JUISTE NAAM

50 JAAR COMMISSIE

STRAATNAAMGEVING

IN UTRECHT

Bettina van Santen

Altijd zoekend naar de juiste naam. 50 jaar Commissie Straatnaamgeving in Utrecht is uitgegeven door de gemeente Utrecht.

Gemeente Utrecht

Over de auteur

Bettina van Santen werkt bij de vakgroep Erfgoed van de gemeente Utrecht waar zij zich bezighoudt met bouwkunst en stedenbouw van na 1850.

Zij publiceert regelmatig over Utrechtse bouwkunst en stadsgeschiedenis.

De auteur dankt allen die hebben meegewerkt aan de totstandkoming van deze publicatie. Dat betreft met name Alice Oosterhoff en Ed Hoeboer van de Commissie Straatnaamgeving. Speciale dank gaat uit naar Erik Tigelaar die zijn grote kennis op dit gebied ruimhartig heeft gedeeld en kritisch heeft meegekeken naar de inhoud. Ook eindredacteur René de Kam wordt bedankt voor zijn inzet om de publicatie tot stand te brengen en Angela Damen voor de mooie vormgeving.

Grafisch ontwerp Michelangela, Utrecht

Eindredactie René de Kam

Druk Badoux, Houten

ISBN: 978 94 92694 02 7

©2017 Bettina van Santen

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar worden gemaakt zonder voorafgaande toestemming van de gemeente Utrecht.

INHOUD

WOORD VOORAF 4

1 DE HISTORISCHE BINNENSTAD 6

2 EEN ROL VOOR DE GEMEENTE 12

3 DE NAOORLOGSE OPGAVE 26

4 DE COMMISSIE STRAATNAAMGEVING 38

5 LEIDSCHER RIJN 58

6 PARTICIPATIE 68

LITERATUUR EN BRONNEN 80

50 JAAR COMMISSIE STRAATNAAMGEVING

Volgens de actuele stadsplattegrond telt de gemeente Utrecht 3642 straatnamen. Alleen al dat aantal maakt het begrijpelijk dat je er - hoe jammer dat ook is - niet meer komt met 'spontane' naamgeving. Dus een straat Breedstraat noemt omdat hij opvallend breed is en Smeestraat omdat er smeden zijn gevestigd.

Oude straatnamen geven vaak wel waardevolle aanwijzingen over vroegere functies of andere eigenschappen van een gebied. Van familienamen tot beroepen (gilden), van de ligging tot de aanwezigheid - ooit - van een herberg, molen of ander gebouw.

Dat veranderde toen - met de invoering van de Gemeentewet in 1851 - de straatnaamgeving een verantwoordelijkheid werd van het gemeentebestuur. Niet dat de gemeente toen alle namen zelf ging verzinnen. Integendeel: de ondernemers die de eerste stadsuitbreidingen buiten de singels uitvoerden, dachten niet zelden actief mee. Wat ook niet veranderde, was dat straatnaamgeving, net als stedenbouwkundige planning en architectuur, aan modes onderhevig was. Straatnaamgeving weerspiegelde en weerspiegelt nog steeds vaak de opvattingen en idealen van een periode.

Dit alles zie je terug in dit boekje dat, ter gelegenheid van 50 jaar Commissie Straatnaamgeving, de geschiedenis van de Utrechtse straatnaamgeving beschrijft. Toen de commissie in 1967 werd opgericht, breidde Utrecht op grote schaal uit met wijken als Overvecht en (iets later) Lunetten. De vernieuwing van de binnenstad met Hoog Catharijne was in volle gang. Vanaf het begin functioneerde de commissie in een krachtenveld van gemeentelijke diensten en actieve burgers die inspraak wilden. Logisch: straatnamen gebruik je elke dag, te beginnen met je eigen adres. Misschien is een straatnaam zelfs medebepalend voor de mate waarin je je ergens thuis voelt. Anderzijds is een straatnaam een mooie manier om bijzondere mensen, gebeurtenissen of zelfs data te eren.

Dit boekje gaat al met al over meer dan alleen straatnamen. Het is ook een mooi portret van de mensen die in die straten wonen.

Jan van Zanen,
burgemeester

Op verzoek van de weduwe van oud-sportjournalist Frans Henrichs werd er in Overvecht een wandelpad naar hem vernoemd. Op 17 juni 2016 onthulde burgemeester Jan van Zanen samen met mevrouw Henrichs het straatnaambord. Henrichs was overigens ook al genoemd bij de ideeënprijsvraag van 1962.

hoofdstuk

1

De Donkeregaard, hier in 1910, ontleent zijn naam letterlijk aan de plek. De bebouwing bij de tuin - de gaard - van de bisschop stond hier aan twee zijden.

DE HISTORISCHE BINNENSTAD

Sackedragerssteechien en Vismarkt

Utrecht groeide tussen circa 1000 en 1500 uit tot de grootste middeleeuwse stad van de Noordelijke Nederlanden. Er werden grachten gegraven, straten aangelegd, huizen, kerken en kloosters gebouwd en verdedigingswerken opgetrokken. Als het ging om de naamgeving van straten en stegen, pleinen en grachten bestond er geen enkele formele besluitvorming. Namen werden in feite niet gegeven, maar ontstonden. Ze waren gerelateerd aan een huis, aan bewoners of een gebruik van de locatie en veranderden ook weer net zo gemakkelijk. In akten en rekeningen trof men vaak de aanduiding van de ligging van een huis of een straat aan als 'achter', 'langs', 'daer men gaet van', of was sprake van een 'afterwech' die pas veel later een naam kreeg. De toevoeging 'straat' was ook niet gebruikelijk, het woord kwam in eerste instantie letterlijk voort uit de 'bestrating' met stenen en een naam als Steenweg getuigde daar van. Deze straat stond echter aanvankelijk (1311) bekend als de Nieuwe Steenweg omdat er al een oudere Steenweg was, de Zadelstraat. Deze kreeg vervolgens in de veertiende eeuw een nieuwe naam door de aanwezigheid van de zadelmakers. Er was dus altijd een oorzakelijk en logisch verband tussen de straat en de naam. Zo konden de ligging en de aard van de straat terugkeren in de naam, wat bij de Lichtegeard en de Donkeregeard het geval was. Deze straten grensden aan de tuin - de geard - van de bisschop en een deel was aan één zijde bebouwd, de Lichtegeard, en een deel was aan twee zijden bebouwd, de Donkeregeard. Omdat Utrecht in de middeleeuwen tegelijkertijd een belangrijke handelsstad én kerkelijke stad was, keerden beide aspecten in groten getale in de naamgeving terug. Veel straatnamen verwezen naar kerken, kapellen en kloosters in de stad, maar het was zeker niet altijd de eerste naam. In het geval van de Jeruzalemstraat bijvoorbeeld kwam de naam pas na 1500 toen het klooster van buiten de stad naar binnen werd verplaatst. Naast de religieuze gebouwen,

lieten handel, ambachten en markten hun sporen na in namen als Slachtstraat, Vismarkt en Ganzenmarkt. De Zakkendragerssteeg ontleende zijn naam aan de zakkendragers van 'het benedeneind', het noordelijk deel van de stad. In 1580 liet het stadsbestuur hier een wachthuisje bouwen voor de sjouwers van dit stadsdeel. Het steegje heette aanvankelijk Sinte Catrijnensteeg, aangezien ze uit kwam op het Catharijneveld bij het Catharijnegasthuis, dat in 1529 plaats moest maken voor kasteel Vredenburg. In het wachthuisje kwamen de zakkendragers elke ochtend bijeen om het werk onderling te verdelen. Sommige zakkendragers gingen in de steeg wonen en na verloop van tijd kreeg het de naam Sakkedragerssteechien.

De belangrijkste bebouwing in een straat kon invloed hebben op de naamgeving. Zo werden herbergen vernoemd omdat deze soms het meest bekende en bezochte huis in een straat waren. Herberg De Drie Dorstige Harten met zijn kolfbaan gaf al in de zeventiende eeuw de naam aan wat nu de Dorstige Hartsteeg is.

Spiegel van het leven van onze voorouders

De spontane wijze van ontstaan van straatnamen, de veranderingen die in de loop der tijden plaatsvonden en het bestaan van soms meerdere namen tegelijkertijd, maakt herleiding van de herkomst achteraf niet eenvoudig. De Zilverstraat had niets van doen met de aanwezigheid van zilversmeden, maar met de jaarlijkse pacht van percelen in 'goet fijn sulver'. In 1386 had koopman Johan Meynaert Johanssoen een hofstede 'aan den ouden Sprincwijn' in eeuwige erfpacht gekregen van het kapittel van Oudmunster. Dit perceel werd begrensd door de 'steghe die Johan voerscreven daer geslegghen heeft' en die uitkwam op de stadsmuur. Aanvankelijk (1387) werd dit steegje de Jan Meynaertssteeg genoemd, maar al snel dook ook de naam Zulverstrate op, gerelateerd aan die jaarlijkse pacht in 'sulver'. De namen Silverstraet en Zilversteeg zouden vervolgens in de

'De belangrijkste bebouwing in een straat kon invloed hebben op de naamgeving'

De herberg de 'De Drie Dorstige Harten' was verantwoordelijk voor de naamgeving van de Dorstige Hartsteeg tussen Oudegracht en Lange Nieuwstraat. De console van beeldhouwer C.J. Groeneveld is in 1965 geplaatst ter hoogte van Oudegracht 278.

zestiende en zeventiende eeuw afwisselend gebruikt worden. Straten ontleenden ook regelmatig hun naam aan belangrijke personen of huizen, zoals het geval was bij Loeff Berchmaker (Loeff Berchmakerstraat) of het huis De Swaen (Zwaansteeg). Maar niet altijd was het zo eenduidig. In het geval van Ridderhofstad was er in het begin van de achttiende eeuw hier een huis 'vanouds genaemt Ridderhoffstad'. Maar de straatnaam kwam al in de zestiende eeuw voor. Aanvankelijk heette het in een akte uit 1367 een 'achterweg' bij 'der Heren strate', de huidige Herenstraat. De eerste vermelding van de naam Riddershoffstede dateerde uit 1521 als er sprake is van 'gootscameren op Riddershoffstede'. Deze kameren waren vrijwoningen die hoogstwaarschijnlijk door Johan Ridder hier waren gesticht en lange tijd de belangrijkste bebouwing vormden. Tot eind zeventiende eeuw heette de straat dan ook Riddershoffstede en pas in achttiende eeuw werd het Ridderhofstad. Het huis had daar wellicht mee te maken, maar de straatnaam zelf was dus van veel oudere oorsprong.

Met de Reformatie werden de immuniteiten van de kapittels opgeheven en delen van kerkgebouwen en kloosters verbouwd en soms gesloopt. Nieuwe straten werden aangelegd, zoals de Korte Nieuwstraat in 1618 en de Boothstraat in 1659 en andere werden doorgetrokken, zoals de Muntstraat in 1648

STRAATNAMENBOEKEN

In de jaren 1844-1846 publiceerde Nicolaas van der Monde (1799- 1849) zijn driedelige Geschied- en oudheidkundige beschrijving van de pleinen, straten, stegen, waterleidingen, wedden, putten en pompen der Stad Utrecht. Daarmee was hij de eerste in Nederland die een boek publiceerde met de verklaring van oude straatnamen. 'Geene beschrijvingen van dien aard over onze Oud-Nederlandsche steden bestaan; geene konden in dezen ons voorlichten', schreef hij en legde uit dat hij de opzet van het boek zelf had moeten uitvinden. De belangstelling was groot. Er werd op de publicatie ingetekend door zo'n tweehonderd mensen, waaronder veel vooraanstaande Utrechters, maar er waren ook belangstellenden uit ander Nederlandse steden en zelfs Paramaribo. In de decennia daarop zouden in Amsterdam en Rotterdam ook pogingen ondernomen worden om tot publicatie van een straatnamenboek te komen. Zo behandelde het boek 'Amstelodamiana' van J. ter Gouw (eerste druk 1859) aan de hand van thema's de straatnamen van Amsterdam samen met historische en literaire verhalen over de stad. Alle volgende straatnamenboeken verschenen pas in de twintigste eeuw.

Boekhandelaar (en boekdrukker) Van der Monde was zijn tijd dus ver vooruit. Hij had altijd al veel belangstelling voor de geschiedenis van de stad getoond en tussen 1835 en 1843 het Tijdschrift voor geschiedenis, oudheden (merkwaardige bijzonderheden) en statistiek van de provincie en stad Utrecht uitgegeven en daarna de opvolger Utrecht voorheen en thans. In zijn straatnamenboek - 'merendeels uit oorspronkelijke stukken samengesteld'- behandelde hij de herkomst van de namen van straten, stegen en pleinen, maar hij schroomde ook niet om allerlei andere wetenswaardigheden toe te voegen die hij in de archieven was tegen gekomen. Zo liep hij bij de Drift ook alle buitenlandse gezanten langs die in 1712-13 aanwezig waren bij de onderhandelingen voor de Vrede van Utrecht, ook als zij niet aan de Drift logeerden. Bij de Wittevrouwenstraat stond hij uitgebreid stil bij 'schuddekorfs-dag', het feest van Sint Maarten. Het boek van Van der Monde mag als een uniek standaardwerk beschouwd worden en zijn kennis van archieven en andere bronnen was indrukwekkend, desalniettemin had hij het met zijn verklaringen niet altijd bij het juiste eind. Bovendien had hij zich beperkt tot het gebied binnen de singels. Het wachten was dan ook op een nieuwe versie van het straatnamenboek in de twintigste eeuw. Het was archivaris A. Graafhuis die in 1970 in de Commissie Straatnaamgeving het voornemen aankondigde om een straatengids te maken met een korte verklaring van elke straatnaam. Uiteindelijk was het echter pas eind jaren negentig dat archivaris Erik Tigelaar, lid van de Commissie Straatnaamgeving 1997-2016, de taak op zich nam om daadwerkelijk een historisch straatnamenboek samen te stellen, gebaseerd op nieuw archiefonderzoek. Dit enorme werk vraagt echter een lange adem. De middeleeuwse stad Utrecht is van een dergelijke grote omvang dat het zorgvuldig uitzoeken van de betekenis van alle oude straatnamen veel tijd vraagt. Het boek zal naar verwachting in 2019 verschijnen.

links: Nicolaas van der Monde

(voorheen Muntstege). Maar nog altijd waren naam en straatlogischerwijze met elkaar verbonden. Toen een deel van het oude Nicolaasklooster begin zeventiende eeuw werd verbouwd tot tuchthuis, ging de oude naam Sint Nicolaessteeg of Nicolai-steeg na betrekkelijk korte tijd over in Tuchthuissteeg, hoewel beide benamingen nog een tijd werden gebruikt.

De oude straatnamen in de historische stad en ook in oudere delen daarbuiten (bijvoorbeeld de Bemuurde Weerd, de Draaiweg, Rotsoord) vormden - zoals later P.J. Meertens het formuleerde - een 'spiegel van het leven onzer voorouders in al haar bontheid'. Dat alles zou veranderen in de loop van de negentiende eeuw.

'Rodsoort aan de vaart buyten Utrecht /Ao 1688'. Het zeventiende-eeuwse huis Rotsoord heeft zijn naam gegeven aan de straat Rotsoord. Anonieme tekening, achttiende eeuw, toegeschreven aan Aert Schouman.

hoofdstuk

2

De Piet Heinstraat is vernoemd naar de bouwers
Piet en Hein de Vink. Op de foto een straatfeest in 1930.

EEN ROL VOOR DE GEMEENTE

De gemeentewet van 1851

Tijdens de Franse overheersing kwam er in 1810 een stroom aan nieuwe wetgeving. De burgerlijke stand werd ingevoerd en voor het eerst werden ook de straatnamen op schrift gesteld. Na het vertrek van de Fransen en met de oprichting van het Koninkrijk der Nederlanden in 1815 bleef een aantal belangrijke modernisering, zoals de burgerlijke stand overeind. De verantwoordelijkheden op stedelijk niveau werden gelegd bij een raad van vijftintig personen, waaronder vier burgemeesters. Vanaf 1824 bestond het stadsbestuur uit één burgemeester, drie wethouders en vierentwintig raadsleden. De burgemeester was voorzitter van de raad én van B&W. Hij had in beide vergaderingen een beslissende stem. De Nederlandse staatsinrichting kreeg echter pas goed gestalte met de grondwet van 1848. Deze bepaalde onder andere dat aan het hoofd van iedere gemeente een gekozen raad zou staan. Een en ander werd nader uitgewerkt in de Gemeentewet van 1851. Steden (en dorpen) zouden bestuurd worden door een gekozen gemeenteraad en een college van Burgemeester en Wethouders. Taken van het rijk op het gebied van gezondheid, openbare orde en onderwijs werden de verantwoordelijkheid van de gemeente. In de Gemeentewet werden ook de bevoegdheden vastgelegd. De gemeenteraad stond aan het hoofd en stelde verordeningen vast en bepaalde de begroting en daarmee de middelen. Burgemeester en Wethouders funtioneerden als een dagelijks bestuur en waren verantwoordelijk voor de uitvoering. Hoewel er in de Gemeentewet niet expliciet ingegaan werd op de straatnaamgeving, zou het volgens deze wet formeel onder de taken van de gemeenteraad moeten vallen. De praktijk verschilde echter nogal eens per gemeente. Zo was het B&W dat in Utrecht de straatnamen bepaalde. Waarschijnlijk ging dit terug naar het begin van de negentiende eeuw en de uitvoering van de plannen van Jan David Zocher. Op initiatief van burgemeester H.M.A.J. van Asch van Wijck

Aan de nieuwe Kade te Utrecht. Links op den achtergrond ziet men den watertoren, in het midden is de Zandbrug, de eerste brug over de Oude Gracht.

De Nieuwe Kade, hier in 1930, kreeg zijn officiële naam in 1832 en was daarmee één van de eerste straatnamen in Utrecht die door B&W werd vastgesteld.

was landschapsarchitect Zocher in 1829 gevraagd om een uitbreidingsplan voor de stad te maken. In dit plan transformeerde Zocher niet alleen de oude stadsmuren tot prachtige singelplantsoenen, maar ook tekende hij nieuwe handelswijken en -kaden ten behoeve van de economische groei van de stad. Die handelskaden werden aan de noord- en westzijde van stad gepland. De werkzaamheden van dit deel tussen het Begijnbolwerk en de Weerdpoort startten in 1833. Op 20 augustus 1832 kreeg 'de Nieuwe Kade' zijn officiële naam. De rol die de burgemeester en zijn wethouders vervulden mocht dan in 1851 met de Gemeentewet ondergeschikt worden aan de gemeenteraad, in de praktijk ging B&W gewoon door met het benoemen van nieuwe straten.

Het Nagtegaalsteegje

De eerste jaren na 1851 was de opgave nog niet groot, maar met het afbreken van de stadswallen werd er steeds vaker buiten het historische centrum gebouwd en kwamen er nieuwe straten met nieuwe straatnamen. De motivering voor de straatnaamkeuze werd echter nergens vastgelegd en is daarom achteraf moeilijk te reconstrueren. De woningbouw buiten de binnenstad vond aanvankelijk vooral plaats langs bestaande paden en wegen. Daarmee werden al bestaande namen meestal overgenomen. Zo behield het net buiten de Wittevrouwenpoort gelegen Nachtegaalsteegje zijn naam, ook al groeide het landelijke laantje na afbraak van de stadsmuur in korte tijd uit tot een aan twee zijden bebouwde straat. De naam 'Nagte-

gaalsteegje' kwam al in zeventiende-eeuwse bronnen voor als verbinding tussen de stad en de in diezelfde tijd aangelegde Maliebaan. Het weggetje dankte zijn naam aan 'dat gevogelte die sig in de maant mei en juni laat horen', niet voor niets stond er ook lange tijd een herberg genaamd 'de Nachtegaaltjens'. In 1869 werd de naam Nachtegaalsteeg gewijzigd in Nachtegaalstraat, maar toch bleef zo een oude naam die verbonden was met de plek (een laantje waar de nachtegalen zongen) voortbestaan, ondanks alle veranderingen. Hetzelfde gold voor de Oude Kerkstraat. Dat was van oorsprong een weggetje bij de Biltstraat dat de toegang vormde naar een huis genaamd 'den Sandthoff'. Aanvankelijk werd het toegangsweggetje de Santhoffsteegh genoemd. Het huis was lange tijd in gebruik als rooms-katholieke schuilkerk en toen de schuilkerk verhuisde naar een ander gebouw aan de Biltstraat, kreeg het huis de naam 'de Oude Roomse kerk' of 'Oude kerk' en het steegje werd vervolgens de Oude Kerksteeg. Toen er in 1880 bebouwing kwam was dat de aanleiding om de naam te wijzigen in Oude Kerkstraat.

Deze voorbeelden getuigen van het voortduren van een duidelijke relatie tussen de straatnaam en de plek. Hetzelfde gold voor de Parkstraat die in 1873 werd aangelegd op grond van de voormalige buitenplaats 'Het Park' en voor de nabijgelegen Schoolstraat en het Schoolplein waar de Ambachtsschool werd gebouwd. Toch zou juist die relatie tussen straatnaam en de plek in deze tijd losgelaten worden.

Verzoeken aan B&W

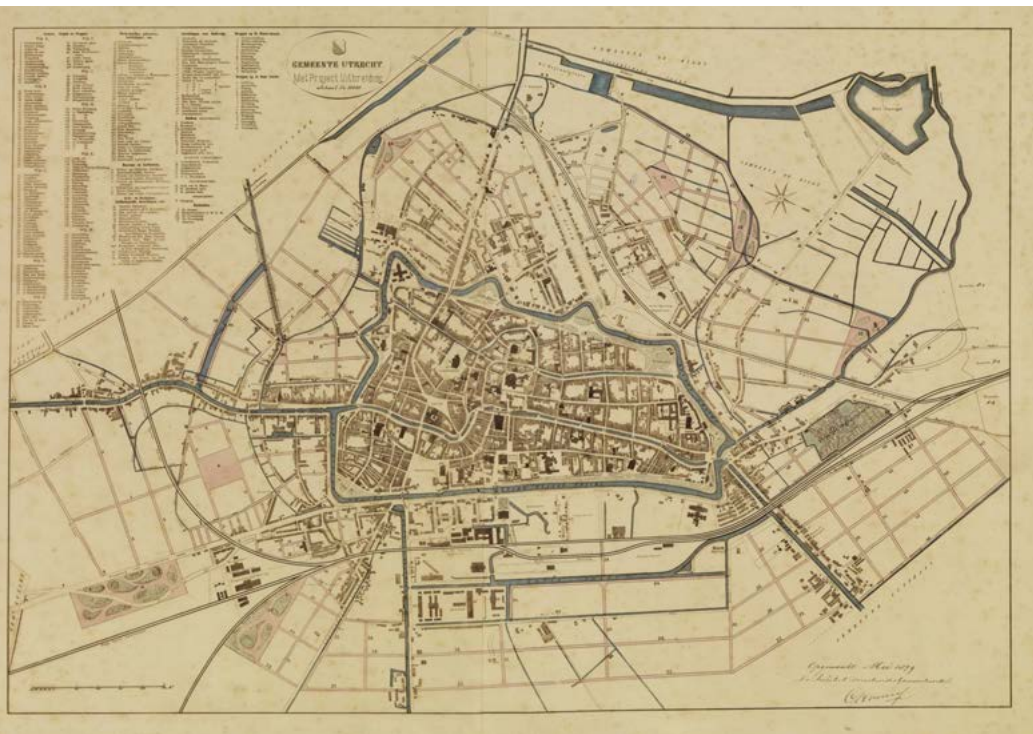
Doordat in de Gemeentewet van 1851 niets over de straatnaamgeving geregeld was, en in Utrecht B&W zich er over ontfermde, kwam het nogal eens voor dat bouwondernemers een naam hadden bedacht die de gemeente blijkbaar zonder problemen overnam. Zo bouwden de broers Piet en Hein de Vink in 1887 een reeks van dertig arbeiderswoningen tussen de Minstroom en de Abstederdijk. In 1888 heette de straat al Piet Heinstraat. De Dirkje Mariastraat werd in 1889 op verzoek van bouwer en aannemer P. Leenders vernoemd naar zijn echtgenote. De Frederikastraat kreeg de naam van Frederika van Vloten, dochter van de aannemer die hier in 1879 huizen bouwde. Niet alleen bouwers van nieuwe huizen buiten het centrum konden rekenen op een positieve reactie op hun verzoek. In november 1863 deden bewoners van Wijk C een verzoek aan B&W om drie bestaande straatnamen te veranderen in meer koningsgezinde namen. De aanleiding waren de Onafhankelijkheidsfeesten waarbij gevierd werd dat precies vijftig jaar eerder,

op 30 november 1813, Willem I voet aan Nederlandse wal zette en de Oranjes terugkeerden in Nederland. B&W hoefde er blijkbaar niet lang over na te denken en in december werden de Catharijnestraat, het Zand en de Zandstraat (tussen Oudegracht en Zandbrug) herdoopt in Willemstraat, Koningstraat en Oranjestraat.

Het 100-stratenplan

De uitbreiding van de stad geschiedde aanvankelijk voor een belangrijk deel door particuliere bouwers. Niet alle bebouwing was van goede kwaliteit en het waren vaak kleine woningen in smalle straten. Omdat er nog weinig kennis was van het belang van hygiëne en ook voorzieningen als waterleiding en riolering niet algemeen aanwezig waren, tierden ziekten en ongedierte hier welig. Gemeentebesturen - ook in Utrecht - realiseerden zich dat ze meer grip moesten krijgen op de stadsuitbreidingen. Een belangrijk middel was om stratenplannen te maken waarin de breedte en de richting van straten werd vastgelegd, evenals de hoogte van de bebouwing. In 1879 maakte de directeur gemeentewerken Cornelis Vermeys een '100-stratenplan'. Honderd genummerde straten, pleinen, plantsoenen en vaarten werden langs de liniaal op de tekentafel getekend.

Het 100-stratenplan van
C. Vermeys uit 1879.

Hendrik Willem Daendels (1762-1818) werd in 1807 door koning Lodewijk Napoleon benoemd tot gouverneur van Nederlands-Indië. Hij kreeg een straat naar zich vernoemd in Lombok. Portret gemaakt door Simon Jacques Rochard, 1815.

Het eerste samenhangende deelplan dat er tien jaar later (1890) uit voortkwam was de wijk Lombok. Hoofd- en zijstraten werden door de gemeente vastgesteld, de particuliere bouwers vulden stukje bij beetje de straten in met huizen. De naam Lombok kwam pas later, maar blijkbaar was het B&W duidelijk dat de omvang van deze nieuwe wijk het noodzakelijk maakte om thematisch straatnamen te gaan geven. Op kleine schaal was dat al wel gebeurd, zoals bij de Kanonstraat, Kolfstraat, Riemstraat en Kruitstraat (B&W besluit 1882) waar alle namen een militaire betekenis hadden, hetgeen ongetwijfeld te maken had met de nabijheid van veel militaire kazernes. Aangezien dit echter niet consequent gebeurde, kon het voorkomen dat bijvoorbeeld straatnamen die een associatie hadden met 'bouwen en bouwmaterialen' op verschillende plaatsen in de stad voorkwamen. Bij de Biltstraat waren een Leistraat, Staalstraat, Steenstraat en Bouwstraat, terwijl aan de andere kant van de stad bij de Daalsedijk een Spijkerstraat, Boorstraat, Plankstraat en Houtstraat lagen. De verwijzing naar een tuinders- en hoveniersverleden en oude siertuinen en boomgaarden leidde aan de oostkant tot een variëteit aan straten met namen zoals Ooftstraat, Appelstraat, Kersstraat, Braamstraat, Bloemstraat, Bolstraat, Bladstraat en Hofstraat, die soms ver uit elkaar lagen. Even verwarrend was het bestaan van een Eikstraat en Beukstraat bij de Oudwijkerdwarsstraat en een Berkstraat bij de Daalsedijk.

Ons Indië

Meer gemeenten worstelden met de logica van de straatnaamgeving naarmate het aantal straten uitbreidde. Ook het toenemende postverkeer en het groeiende verkeer in het algemeen was er bij gebaat dat een straat gemakkelijk te vinden was. En zo werd ook in Utrecht bij deze eerste grotere stadsuitbreiding gekozen voor een thematische aanpak. De Kanaalstraat als hoofdas ontleende zijn naam aan het Merwedekanaal waar het op uit liep. Bij de eerste bebouwing die tot stand kwam tussen 1892 en 1895 werd gekozen voor namen uit de Nederlandse koloniën, zoals Sumatra, Borneo en Java. In 1895 kreeg de Lombokstraat haar naam. In heel Nederland was in deze tijd een enorme betrokkenheid ontstaan bij gebeurtenissen in 'ons Indië' die culmineerden in een aantal strafexpedities op Lombok in 1894. Het kan niet anders dan dat deze nationaal beleefde gebeurtenissen de naamgeving van deze straat had beïnvloed. Vanaf dat moment kreeg langzaam maar zeker de gehele buurt de benaming 'Lombok'. In de andere straatnamen werd eveneens de relatie gelegd met Nederlands-Indië, die te-

rugging tot in de zeventiende eeuw. Niet voor niets kreeg één van de belangrijkste straten in 1898 de naam van Jan Pieterszoon Coen. Voorts kwamen er namen van gouverneurs-generaal van Nederlands-Indië, onder andere Johan Maetsuycker, Herman Willem Daendels, Laurens Reaal en Pieter Both.

Nationale thema's

Het groeiende nationalisme aan het einde van de negentiende eeuw werd overal in Nederland en ook in Utrecht zichtbaar in de straatnamen. Dat gold zeker voor het koningshuis, dat dankzij de vele publieke optredens van Emma en haar dochter Wilhelmina enorm aan populariteit won. Het was vooral aan de deftige nieuwe straataanleg rondom het Oudwijkerveldpark waar het koningshuis een rol ging spelen in de straatnaamgeving. Het nieuwe park met luxe herenhuizen kon worden aangelegd doordat jonkheer Ram en baron van Boetzelaer grond aan de gemeente verkochten. Die laatste had bedongen dat een belangrijk deel van de grond gebruikt zou worden voor de aanleg van een park. De straten in de buurt kregen namen als Ramstraat en Emmalaan. De Vereniging tot Veredeling van Volksvermaken vroeg eind 1897 aan de gemeente om het nieuw aangelegde Oudwijkerveldpark te vernoemen naar de net ingehuldigde jonge koningin Wilhelmina. Op 29 april 1898 werd het verzoek ingewilligd en op 26 mei werd het Wilhelmi-

Het Oudwijkerveldpark werd in 1898 naar de net ingehuldigde koningin Wilhelmina vernoemd.

NAAMSWIJZIGINGEN

Wilhelminapark wordt Nassaupark.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd een aantal straatnamen op last van de Duitse bezetter gewijzigd. Op 3 januari 1942 kregen alle gemeenten een bevel van de rijkscommissaris voor het bezette gebied dat namen van levende leden van het Koninklijk Huis niet langer toegestaan waren op straten, pleinen, parken, waterwegen en openbare instellingen als scholen en ziekenhuizen. In Zuilen werd het Julianapark weer het 'park van Kol', de Julianaparklaan werd Werkspoorlaan en de Prinses Beatrixlaan werd Hovenierslaan. In Utrecht werd het Wilhelminapark omgedoopt tot Nassaupark. In Jutphaas werd de statige Julianaweg Laan 1942 en de Beatrixweg werd Plein 1942. Ook Joodse straatnamen werden soms gewijzigd. Zo werd de Mendelssohnstraat in Oog in Al omgedoopt tot Vivaldistraat. Na de bevrijding werden deze wijzigingen bijna onmiddellijk teruggedraaid.

Een geheel andere reden om namen te wijzigen, was de grenswijziging van 1954. Utrecht kreeg er straten bij in buurgemeenten Zuilen, Jutphaas, Maartensdijk, Achttienhoven en Oudenrijn. Het lag voor de hand dat er een dubbeling in straatnamen zou zijn en daarom liet de gemeente Utrecht in 1953 al een inventarisatie houden van gelijke en gelijkkluidende namen. Sommige straten konden hun naam behouden, maar kregen slechts een nieuwe nummering. Zoals de Kanaalweg die zowel in Jutphaas, Utrecht en Oudenrijn lag. Lastiger was het met namen van leden van het koningshuis die natuurlijk in alle gemeenten voorkwamen. Zo waren er twee prins Bernhardlanen, meerdere Koningsstraten en Koningswegen en kwam de naam van Juliana bijna overal voor. De Prins Bernhardlaan in Zuilen mocht blijven bestaan, de Prins Bernhardlaan in Utrecht werd Prinses Marijkestraat. De Koningstraat in Wijk C veranderde in Oude Koningstraat en de Koningstraat in de Schaakbuurt bleef bestaan. Voor Juliana konden alle straatnamen gehandhaafd blijven omdat er net voldoende onderscheid was tussen de Julianalaan in Utrecht, de Julianaparklaan in Zuilen en de Julianaweg in Hoograven (Jutphaas). Het zal echter ongetwijfeld nog wel eens tot vergissingen geleid hebben.

Enmaal is een straatnaam verhuisd. Net na de Tweede Wereldoorlog was in Tuindorp (toen nog gemeente Maartensdijk) een straat vernoemd naar president Roosevelt. Bij de naamgeving van de straten in Kanaleneiland werd besloten dat de naam thematisch thuishoorde in deze nieuwe wijk. De President Rooseveltweg in Tuindorp werd in 1958 omgedoopt tot Prof. Jordanlaan.

Anna Maria van Schurman (1607-1678) was de eerste vrouwelijke student in Utrecht (1636). Tussen de Kruisvaart en de Croeselaan kreeg zij, naast enkele andere zeventiende-eeuwse schrijvers en dichters, een straat naar zich vernoemd.

napark officieel geopend. Op 12 juli 1898 besloot B&W om de aanliggende straat Koningslaan te noemen. Blijkbaar was het bestaan van een Koningstraat in Wijk C en een Koningsweg tussen Utrecht en Bunnik geen bezwaar.

De omgeving van het fraaie park leende zich voor nog meer statige bebouwing en de straatnamen kregen passende chique namen. Hier geen bloem- of boomsoorten zoals bij de Amsterdamsestraatweg, maar stadhouders en de vrouwen van Willem van Oranje. Dit paste opnieuw in de grote aandacht voor de Nederlandse geschiedenis. In 1909 richtten enkele Utrechtse architecten een bouwraad op en bebouwden een stuk grond bij het Wilhelminapark met een samenhangend stratenplan en bijzondere architectuur. De straten kregen van B&W in 1911 namen die verwezen naar de wegbereiders van het koningschap van Willem I. Het waren Gijsbert Karel van Hogendorp, Frans Adam van der Duyn van Maasdam, Leopold van Limburg Stirum en Anton Reinhard Falck die in 1813 na het vertrek van de Fransen het voortouw namen en een voorlopig bewind vormden. Zij nodigden toen de erfprins van Oranje uit om terug te keren naar Nederland en zijn soevereiniteit als vorst van Nederland

op te eisen en legden zo de grondslag voor het Koninkrijk der Nederlanden. Als dank kregen ze in veel Nederlandse steden een straat naar zich vernoemd, zo dus ook in Utrecht. Die voorliefde voor de eigen geschiedenis kwam vaak uit bij de glorieuze zeventiende eeuw, de internationale bloeiperiode van ons land, ook in cultureel opzicht. De publicatie 'Het Land van Rembrand' van Busken Huet (1884) had een enorme invloed gehad en sindsdien heette de zeventiende eeuw 'de Gouden Eeuw'. Het was aan de oostkant van de stad dat er een buurt gewijd werd aan de schilders uit die trotse Gouden Eeuw met de Rembrandtkade, Frans Halsstraat en Adriaen van Ostadelaan. Maar de zeventiende-eeuwse dichters en schrijvers kregen ook een eigen buurt en ditmaal juist aan de westkant van de stad. Vondel, Bredero, P.C. Hooft en vrouwen als Maria Tesselschade en Anna Maria van Schurman kregen een straat naar zich vernoemd. Overigens was het met 'spontane' vernoemingen niet gedaan. Toen de zeer geliefde dominee schrijver Nicolaas Beets in maart 1903 overleed, vernoemde B&W reeds de volgende dag een straat naar hem.

De gereformeerde woningstichting Eigen Haard verzocht in 1923 om de straatnamen van haar woningbouwcomplex te vernoemen naar de grote voormannen Abraham Kuyper en Groen van Prinsterer. Hier de Groen van Prinstererstraat omstreeks 1925.

De woningbouwverenigingen

Met de Woningwet van 1901 kwam er een wettelijk kader voor de woningbouw met bouwverordeningen die de misstanden van de negentiende eeuw moesten voorkomen. Een belangrijk onderdeel van de wet was een financiële regeling om goede volkshuisvesting te stimuleren. Verenigingen en instellingen die werkzaam waren 'uitsluitend in het belang van de volkshuisvesting' konden na goedkeuring van hun plannen door de

gemeente een voorschot in de bouwkosten krijgen van het Rijk. Deze maatregel betekende het begin van de woningbouwverenigingen en na een langzame start schoten deze rond 1914 als paddenstoelen uit de grond. Er waren neutrale woningbouwverenigingen met als enig doel te bouwen voor mensen met een bescheiden inkomen. Maar veel woningbouwverenigingen werden opgericht voor de 'eigen' doelgroep en in de verzuilde samenleving die Nederland was, betekende dat er rooms-katholieke, protestants-christelijke en socialistische woningbouwverenigingen kwamen. Vervolgens kwam er ook nog een aantal middenstandswoningbouwverenigingen die meer gericht waren op beroepsgroepen, zoals spoorwegpersoneel of onderwijzers en ambtenaren. De verschillende woningbouwverenigingen deden nog al eens verzoeken aan B&W voor de straatnaamgeving. De woningstichting Eigen Haard richtte zich specifiek op arbeiders met een gereformeerde achtergrond en het eerste complex dat in 1920 op de grens van Utrecht en Zuilen werd gerealiseerd kreeg straatnamen vernoemd naar de grote voormannen Abraham Kuiper en Groen van Prinsterer. Aan de overzijde van de Amsterdamsestraatweg bouwde de rooms-katholieke woningbouwvereniging St. Joseph arbeiderswoningen en de straatnamen werden St. Josephlaan, Leo XIII-sstraat en Dr. Schaepmanstraat. Maar B&W van Utrecht ging niet op ieder verzoek in, er was een duidelijk streven om consequent thematisch te werken met straatnamen en er werd advies gevraagd aan archivaris W.C. Schuylenburg. In de buurgemeente Zuilen werden wel met enige regelmaat verzoeken gehonoreerd en ook had men geen moeite met het vernoemen van levende personen (bijvoorbeeld in de Vliegeniersbuurt), iets wat Utrecht liever niet deed. Zuilen was veel meer een dorpsgemeente waar het gebruikelijker was om bijvoorbeeld eigen wethouders te vernoemen en nog levende personen. Juist vanwege het aan elkaar groeien van Zuilen en Utrecht was een eenduidige straatnaamgeving voor beiden van belang. In overleg werd in 1928 besloten om de straten rondom de in 1925 geopende hervormde Oranjekerk aan de Amsterdamsestraatweg de namen van Utrechtse predikanten uit de tijd van de hervorming te geven. De Utrechtse archivaris Schuylenburg had een lijst opgesteld met namen als Hubert Duijfhuijs, Werner Helmich en Herman Moded en Zuilen voelde zich verplicht deze namen over te nemen.

Voorleggen aan de gemeenteraad

In 1916 werd de straatnaamgeving onderwerp van discussie in de gemeenteraad. Aanleiding was het verzoek om de Weistraat in Monseigneur van de Weteringstraat te wijzigen. De aartsbisschop had in 1914 - 15 twee jubilea gevierd: hij was veertig jaar priester en twintig jaar aartsbisschop. Niet bekend is of het verzoek om een straatnaam vanuit bestuurlijke kringen kwam, of vanuit de katholieke bevolking. Nu was het niet gebruikelijk om personen bij hun leven met een straatnaam te eren, maar in dit geval speelde in de discussie ongetwijfeld ook antikatholieke gevoelens een rol die in bepaalde delen van de samenleving nog sterk leefden, zeker ook in Utrecht. De wijziging van de Weistraat in de Mgr. van de Weteringstraat vond uiteindelijk pas plaats na het overlijden van de aartsbisschop in 1929. Ook toen was niet iedereen van de vernoeming gecharmeerd, zeker niet in protestants-christelijke kringen. Daarnaast bracht het veranderen van de bestaande naam voor de bewoners, de bedrijfjes en enkele scholen in de straat ook de nodige aanpassingen en kosten mee. Nog jarenlang zou in advertenties en in artikelen de naam Weistraat opduiken als 'Mgr. van de Weteringstraat, voorheen Weistraat'. Belangrijker was dat de gemeenteraad vanaf dat moment een rol kreeg in de procedure van de straatnaamgeving, zij het nog steeds een ondergeschikte. B&W zou in het vervolg het voornemen voor nieuwe straatnamen en de wijziging van bestaande straatnamen eerst melden aan de gemeenteraad.

De Weistraat werd in 1929 vernoemd naar de in dat jaar overleden Monseigneur van de Wetering. Bewoners en bedrijven bleven nog lang als adres 'Mgr. van de Weteringstraat v/h Weistraat' gebruiken.

Verwarring over straatnamen

In 1928 zond het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Landbouw namens het Ministerie van Waterstaat en op verzoek van de Postraad een brief aan alle gemeenten. In het schrijven werd het belang van de juiste straatnaamgeving onder de aandacht gebracht. Vooral het vaak vernoemen van bekende personen in allerlei variaties werd als een probleem benoemd. Met name kwamen namen van het koningshuis nogal eens in alle variaties voor, zoals Emmastraat, Oude Emmastraat, Emmaplein, Eerste Emmadwarstraat etc. Dit leverde prompt verkeerd bestelde poststukken op en aangezien de postbezorger zijn best deed om de brief op het juiste adres te brengen, liep hij langs meerdere adressen in de stad net zolang tot hij bij het juiste adres was. Dit was voor de posterijen natuurlijk bijzonder inefficiënt. Het schrijven van het ministerie eindigde met het verzoek om gelijklopende straatnamen zoveel mogelijk te vermijden.

Om inzicht te krijgen in de omvang van het probleem liet de chef Algemene Zaken in Utrecht een lijst samenstellen

De nieuwe weg bij het net gebouwde Stedelijk Gymnasium zou Homeruslaan gaan heten (hier nog aangeduid als Verlengde Mecklenburglaan). Dat gaf verwarring omdat veel mensen de straat in de buurt van de Erasmuslaan of de Socrateslaan verwachtten.

Gedrukte Verzameling 1931.

Bijlage van n°. 205.

TEEKENING A 2100

Geel omlijnd: te exploiteeren terrein.
Blauw omlijnd: te ontgraven perceelen.
Rood en groen gekleurd: goed te bouwen strategien.
Rood en groen gearceerd: te verkopen bouwterrein.
Geel gekleurd: te verkopen bouwterrein.
Groen kruis gearceerd: in erfacht te geven aan de Vereniging voor Volkshuizen.
Blauw gekleurd: in erfacht te geven aan de Vereniging voor Volkshuizen.

BEHOORT BIJ VOORDRACHT VAN
 BURGEMEESTER EN WETHOUDERS
 VAN 6 OKTOBER 1931 (GEDRUKTE
 VERZ. N°. 208).

Zo verwachtten mensen de Socrateslaan en de Erasmuslaan bij het Stedelijk Gymnasium aan de Homeruslaan

van straatnamen die in de praktijk voor verwarring zorgden. Voor die lijst ging hij te rade bij diverse instanties, waaronder het gemeentelijk trambedrijf en natuurlijk de P.T.T. Bij elkaar leverde het een lijst op van zeven kantjes. Het waren voor de hand liggende vergissingen zoals tussen A.R. Falckstraat en de Valkstraat, de Daendelsstraat en de Dadelstraat, de Merelstraat en de Morelstraat, maar ook bijvoorbeeld tussen de Bosboomstraat en de Bosboom Toussaintstraat en de Fockstraat en de Everard Foekstraat. De instanties meldden ook verwarring over de exacte ligging van bepaalde straten omdat de thematische samenhang vaak ontbrak. Dit gold met name voor oudere buurten, maar ook in de meer recente tijd werd de naamgeving niet altijd als consequent ervaren. Zo verwachtten mensen de Socrateslaan en de Erasmuslaan bij het Stedelijk Gymnasium aan de Homeruslaan. Namen als Kanaalstraat en Griftstraat werden verwacht in Rivierenwijk en de Leeuwstraat, Wolfstraat en Vosstraat in de buurt van de Bokstraat of omgekeerd. 'Gelukkig', constateerde de P.T.T., werkten er bij de Utrechtse postsortering en postbestelling in de regel mensen die de stad goed kenden en die wisten dat de Bloemstraat niet in de Bloemenbuurt lag. Maar een onduidelijk handschrift in combinatie met straatnamen die veel op elkaar leken, bleven een probleem veroorzaken. Het zou niet voor het eerst aan de orde komen en ook niet voor het laatst. Maar aangezien het wijzigen van bestaande adressen zoveel administratie met zich meebracht, zowel voor de gemeente als voor alle bewoners in de betreffende straat, lieten B&W van Utrecht het bij een constatering.

hoofdstuk

3

Het Herderplein, hier in 1965, is vernoemd naar de Duitse dichter en filosoof Johann Gottfried von Herder (1744-1803). De wijk Halve Maan had dan ook als thema bekende internationale dichters en schrijvers.

DE NAOORLOGSE OPGAVE

De eerste nieuwe straten

Utrecht had gelukkig weinig grote oorlogsschade opgelopen, maar er heerste direct na de bevrijding wel een grote woningnood die alleen maar toenam. De gemeente mocht echter niet zomaar nieuwe woningen gaan bouwen zonder toestemming van het Ministerie van Wederopbouw en Volkshuisvesting. Vanwege de grote landelijke herstelopgave en het gebrek aan materialen bepaalde het ministerie waar en hoeveel er gebouwd mocht worden. Die toegestane hoeveelheid nieuwe woningen, contingenten genaamd, was voor Utrecht aanvankelijk zeer bescheiden. In 1948 kwamen de eerste nieuwe straten in Ondiep en Pijlsweerd. Vanaf 1950 nam de omvang van de nieuwbouw substantieel toe en konden nieuwe wijken gebouwd worden, zoals Lauwerecht, Halve Maan en Krommerijn. Zowel in Ondiep als in Halve Maan werd bij de straatnaamgeving aangesloten op het bestaande thema van de directe omgeving. De Halve Maan als uitbreiding van Oog in Al kreeg namen van beroemde internationale dichters en schrijvers, zoals Herder, Fontaine en Dickens. Een inwoner van Utrecht verzocht om begrijpelijke redenen of er ook een Shakespearelaan aan toegevoegd kon worden. De Directeur van de Bouw- en Woningdienst, die zich in deze periode actief bemoeide met de straatnaamgeving, antwoordde dat de moeilijke uitspreekbaarheid en de schrijfwijze alleen maar tot vergissingen zouden leiden. De grote Engelse toneelschrijver zou door het volk geen recht gedaan worden als men zijn naam fout zou spellen.

In de nieuwe wijken kregen veel straten het achtervoegsel 'laan'. Dat was een bewuste keuze om een idee van welstand mee te geven, en vanwege de associatie met de periferie van de stad.

Een relletje over de Nolensstraat

In de nieuwe wijk Lauwerecht besloot B&W in 1952 om staatslieden te vernoemen, zoals Troelstra, Goeman Borgesius,

Over het straatnaambordje van de rooms-katholieke priester en staatsman W.H. Nolens (1860-1930) ontstond in 1953 een relletje toen zijn aanspreektitel Mgr. werd weggehaald.

Schermerhorn, Talma, Van Houten en Nolens. In het sterk verzuilde klimaat van die jaren ontstond een relletje over het straatnaambordje met de naam Nolens. Het Utrechts Katholiek Dagblad publiceerde in maart 1953 een verontwaardigd artikel over het overschilderen van de titel Mgr. op het nieuwe straatnaambordje. 'Moeten we dat nemen? Het was toch Monseigneur Nolens die jarenlang de bekende politieke leider van ons katholieken was. Niet Nolens of dr. Nolens. Maar MONSEIGNEUR.' Het dagblad had de officiële raadsverslagen er op na gelezen en zag tot haar ontzetting dat het aanvaankelijke besluit van B&W wel degelijk de straatnaam Mgr. Nolens betrof. Maar na vragen van een PvdA-raadslid was het voorvoegsel monseigneur alsnog door B&W weggehaald. Wat was er precies gebeurd? In het besluit van B&W zat het voorstel om aan de staatslieden geen voornamen en titels mee te geven. Er werden twee uitzonderingen gemaakt: Samuel van Houten omdat anders een vergissing met het bekende chocolademerkt voor de hand lag en Mr. Treub omdat er in Tuindorp een straat naar de bioloog Melchior Treub vernoemd was. Toch was in het voorstel ook bij Nolens de titel monseigneur meegenomen, waarschijnlijk onbewust omdat hij zo algemeen bekend stond. Toen het besluit werd medegedeeld aan de gemeenteraad - zo was immers sinds 1916 gebruikelijk - had het PvdA-raadslid geattendeerd op de inconsequentie en bij nader overleg had het voltallige college ingestemd met de wijziging. Helaas hadden de ambtenaren van de onderhoudsdienst per ongeluk toch Mgr. Nolens op het straatnaambordje gezet. Nieuwe bordjes werden besteld, maar in de tussentijd had men alvast het woordje Mgr. weggekwest. En dat was dus opgemerkt. Ook een ingezonden brief van B&W met uitleg over de gang van zaken en de constatering dat Nolens als staatsman werd vernoemd en niet als priester, kon het Katholiek Dagblad niet overtuigen. Nolens was immers eerst priester en dan staatsman! Bij een brief aan het college van een burger die zich 'geschokt' uitliet over het feit dat burgemeester C.J.A. de Ranitz had ingestemd met het verwijderen van 'Mgr' en uitleg eiste, schreef de chef Algemene Zaken kort 'negeren'. De zaak was afgedaan en de Nolensstraat bleef zonder het toevoegsel Mgr. Weliswaar werd in 1979 de naam gewijzigd in Nolenslaan, maar ook toen kwam er geen titel voor.

Het moderne Kanaleneiland

Utrecht was al sinds het begin van de twintigste eeuw bij het Rijk gaan lobbyen voor een grenswijziging. De stad zat klem binnen de gemeentegrenzen en had grote behoefte aan extra

grondgebied om te bouwen. Tot grote ergernis hadden buurgemeenten als Jutphaas en Maartensdijk in de jaren dertig ook nog eens nieuwbouwwijken tegen de gemeentegrens aangebouwd om te profiteren van de aantrekkingskracht van Utrecht. De gemeente Zuilen was tussen 1915 en 1939 zelfs aan Utrecht vastgegroeid geraakt. De lang bediscussieerde grenswijziging werd uiteindelijk in 1954 realiteit, waarbij het Utrechts grondgebied verdubbelde in omvang. In het Structuurplan 1954 schetste de gemeente de toekomstige uitbreidingswijken Nieuw-Hoograven, Kanaleneiland, Overvecht, Tuindorp-Oost en Lunetten. Voor deze grote opgave werden de gemeentelijke diensten met kundige mensen toegerust en in de jaren die volgden werd in nauwe samenwerking tussen de Dienst Openbare Werken, de Bouw- en Woningdienst en de Dienst Plantsoenen aan de opgave gewerkt. Waar in Nieuw-Hoograven nog moest worden aangesloten op bestaande vooroorlogse bebouwing, kon in Kanaleneiland voor het eerst een echte moderne woonwijk als één geheel ontworpen worden. Zo kwam een wijk tot stand die rationeel en systematisch was opgezet met rechte straten, grote parken en brede doorgaande wegen. Het was de bedoeling dat er zo'n 30.000 mensen zouden gaan wonen, gedeeltelijk in laagbouw, maar voor een belangrijk deel ook in hoogbouw. De eerste stedenbouwkundige plannen lagen ter inzage in 1956 en de eerste paal werd geslagen in december 1957.

Voor de straatnaamgeving in de nieuwe wijk Kanaleneiland was er sprake van een hechte samenwerking tussen de Bouw- en Woningdienst, de chef Kabinet en Algemene Zaken en de gemeentearchivaris. In september 1955 was door de Vereniging voor Internationale Rechtsorde (VIRO) een landelijk verzoek uitgegaan naar alle provinciehoofdsteden om het tienjarig

Ontwerpschets van een straat in de moderne wijk Kanaleneiland.

bestaan van de Verenigde Naties op 24 oktober 1955 te vieren met de vernoeming van een plein of straat. De directeur van de Bouw- en Woningdienst pakte dit verzoek op en stelde voor om de nieuwe weg tussen het Merwedekanaal (de Paul Krugerbrug) en het Amsterdam-Rijnkanaal de 'Weg der Verenigde Naties' te dopen. Tevens kwam hij met een voorstel om als thema in de nieuwe wijk te kiezen voor personen en organisaties op het gebied van internationaal recht en internationale samenleving en voor het vernoemen van het Utrechtse verzet. Voor het meest noordelijke deel (Nieuw Welgelegen) dat aansloot bij Oog in Al en Halve Maan zou passend bij de thematiek van die wijken gekozen kunnen worden voor moderne componisten. Aangezien de bouw van de wijk een aantal jaren zou gaan duren, werden niet alle straatnamen in één keer vastgesteld en passeerden meerdere thematische suggesties in de loop van de tijd de revue.

Truus van Lier (1921-1943)
kreeg als verzetsvrouw in 1989
een straat naar zich vernoemd
in de verzetsheldenbuurt.

Het Utrechts verzet

Wat betreft het eren van het Utrechtse verzet, dacht de gemeente aanvankelijk aan het vernoemen van verzetsgroepen en niet aan individuele personen. De belangrijkste argumenten waren het voorkomen van discussie over wie wel en wie niet in aanmerking zou komen én het vermijden van heldenverering. Maar in een persoonlijk gesprek in 1956 tussen burgemeester De Ranitz en hoofdbestuurlid I.P. Meindersma van de Nationale Federatieve Raad van het voormalig verzet in Nederland (N.F.R.) pleitte deze laatste juist voor het gebruik van namen. Het argument dat hij aanvoerde, was vreemd genoeg een esthetische: namen als K.P.-straat of Knokploegstraat vond hij niet fraai. De burgemeester verzocht hem een commissie samen te stellen met leden van de diverse organisaties zoals de N.F.R., de Nederlandse Vereniging van Ex-politieke gevangenen, het studentenverzet en de Stichting '40-'45. Deze commissie kwam met een lijst van dertien verzetshelden met een Utrechtse context, omdat ze er gewoond hadden of omdat hun verzetswerk er plaats had gevonden. Namen als Johannes Been, Albert Ferdinand Krikke en Petrus Johannes Loman kwamen na zorgvuldige weging en na contact met de familie op de definitieve lijst die door B&W werd goedgekeurd. De straten zouden gegroepeerd worden rondom een 'Verzetsplein' en een Plein '40-'45. Begin mei 1957, vlak voor de herdenking van 4 mei maakte B&W dit besluit openbaar. Twee dagen later kwam er een reactie binnen van monseigneur E. Lagerweij, bisschop van de oudkatholieke kerk en actief geweest in het Utrechtse verzet, die zijn teleurstelling uitte dat er geen

vrouwen op de lijst voorkwamen. Na overleg met de commissie antwoordde B&W dat men niet wilde tornen aan de zorgvuldige selectie van de commissie, ook om precedentwerking te voorkomen. Nu nog een nieuwe naam toevoegen zou alleen maar discussie losmaken over andere namen. Een jaar later zou wel het centrale plein de naam Anne Frankplein krijgen in plaats van het eerder voorgestelde Plein '40-'45. Anne was dan wel geen Utrechtse, maar werd wel gezien als een nationaal symbool voor het verzet, evenals koningin Wilhelmina. Beide vrouwen kregen een plek in dit deel van Kanaleiland. In 1989 zou een nieuwe straat in deze omgeving de naam krijgen van de Utrechtse verzetsstrijder Truus van Lier.

De genoemde thema's, zoals personen die zich verdienstelijk hadden gemaakt voor de zaak van de Verenigde Naties, staatslieden van internationale vermaardheid en namen van het Utrechtse verzet, kwamen in het grote middendeel van de nieuwe wijk terecht. In het voorstel zaten ook namen als Luchtmachtlaan, Koopvaardijlaan en Marinelaan. Deze vond men uiteindelijk toch te onpersoonlijk en daarom werd gekozen voor personen die bij deze legeronderdelen naam hadden gemaakt. Zo werd de Landmachtlaan de Overste den Oudenlaan (gesneuveld in Korea) en voor de zeemacht werd Admiraal Helfrich gekozen. Een ander deel kreeg als thema beroemde Volkenrechtsgeleerden, waarvoor de Utrechtse hoogleraar Jan Hendrik Verzijl een lijst aanleverde met onder andere 'prof. van Eysinga als bijzonder blijk van waardering'. Dat laatste schreef Verzijl omdat Eysinga nog in leven was. Maar het nog in leven zijn van personen was al eerder bij de naamgeving in Kanaleiland als niet bezwaarlijk beschouwd.

Een verenigde wereld

Geheel andere thema's kwamen ook in de discussie langs, zoals de toneelkunst of Nederlandse sporters en voor de industriestreek langs het Merwedekanaal stelde de gemeentearchivaris het thema van Nederlandse klokkengieters voor. Voor de namen van sporters was het Nederlands Olympisch comité geraadpleegd en waren in 1959 zelfs al familieleden aangeschreven, maar uiteindelijk zou dit thema pas in Overvecht opgepakt worden. De klokkengieters haalden het ook niet. Het werden uiteindelijk de werelddelen (Amerika, Azië), ontdekkingsreizigers in andere werelddelen (Marco Polo, Bartolomeo Diaz) en beroemde Nederlandse handelsschepen waarmee nieuwe routes en nieuwe gebieden waren ontsloten (Hollant, Vrieslant, Winthont, Zeehaen enz.). Voor deze mocht het Historisch Scheepvaartmuseum een lijst aanleveren.

Na de moord op president Kennedy op 22 november 1963 werden er overal in Nederland straten naar hem vernoemd. In Utrecht werd de Papendorpstraat op 3 januari 1964 omgedoopt in President Kennedylaan. De naam paste overigens uitstekend bij de thema's in Kanaleneiland.

Een aparte discussie betrof het achtervoegsel. De Bouw- en Woningdienst had als suggestie gedaan om Kanaleneiland nog meer herkenbaar te maken door niet 'laan' te gebruiken, maar 'allee'. Gemeentearchivaris J.W.C. van Campen had er het Van Dale handwoordenboek bij gepakt en geconstateerd dat een allee een laan moest zijn 'met tenminste twee rijen bomen' en het beplantingsplan voor Kanaleneiland zou daar dan wel mee moeten corresponderen. De directeur Bouw- en Woningdienst vond dit echter overdreven en meende dat straten en wegen met één rij bomen of een groep bomen ook voldoende groen waren om al met allee aangeduid te worden. Voor sommige namen gaf het echter een vreemde klank en daarom werd besloten om Attlee-allee te vervangen door het Attleplantsoen. Voor de rondweg, die aansloot op de Socrateslaan in Rivierenwijk en de Lessinglaan in Oog in Al werd de naam van Plato-allee voorgesteld. Uiteindelijk zouden alle straten toch 'laan' worden en ook Plato redde het niet. B&W besloot dat dit te afwijkend was en ook de suggestie van de chef Algemene Zaken om Jules Verne te vernoemen - een schrijver met een profetische blik op de toekomst - haalde het niet. Het werd het meer neutrale 'Beneluxlaan'. Zo zou de gehele wijk een samenhangende thematiek in de straatnaamgeving krijgen die geïnspireerd was op de idealen van een verenigd Europa en een verenigde wereld en de mensen die daar hard aan hadden gewerkt.

Een ideeënprijsvraag voor Overvecht

Er werd nog aan Kanaleneiland gebouwd, toen de plannen voor Overvecht in 1958 al een aanvang namen. De eerste plannen waren vrij globaal en gingen uit van een reeks van carré-vormige woonbuurten in het groen. Deze stedenbouwkundige opzet zou in Overvecht-Zuid ook op deze manier uitgevoerd worden. Toen de uitwerking van Overvecht-Noord aan de orde kwam, had er net een wisseling van het hoofd stedenbouw plaatsgevonden en dat betekende ook een verandering in stedenbouwkundige opvattingen. De woonbuurten van Zuid werden door hem als te kleinschalig beschouwd en Noord kreeg minder, maar wel veel grotere buurten.

De straatnaamgeving voor deze wijk was een grote opgave, maar ditmaal werd besloten om de Utrechtse burgers in te schakelen. Aanleiding was een stukje in dagblad Het Centrum van 12 december 1960 waarin werd aanbevolen om een prijsvraag uit te schrijven voor de naamgeving van de nieuwe wijk. Het berichtje kwam op het bureau van de chef Algemene Zaken terecht voorzien van de opmerking 'niet zo'n kwaad idee in het kader van de activering van interesse der burgerij voor bestuurszaken, al is dit op een betrekkelijk ondergeschikt terrein van de overheidszorg.' En zo geschiedde. Aangezien alleen Overvecht-Zuid op dat moment als deelplan was uitgewerkt, werd besloten de prijsvraag alleen voor Zuid uit te schrijven. Vanwege de als onmogelijk geachte opgave om voor alle 190 straatnamen een suggestie te doen, werd bedacht aan de Utrechters voorstellen voor thema's te vragen. Inzendingen dienden voorzien te zijn van een motto en waren verder anoniem. Pas bij de uiteindelijke keuze zou dan blijken wie de inzender was. Een ambtelijke commissie, bestaande uit de chef Algemene Zaken, de gemeentearchivaris en het hoofd Bouw- en Woningdienst zou de inzendingen beoordelen. B&W hield zich het recht voor om af te mogen wijken van het advies. Er kwam een oproep in de plaatselijke kranten en geïnteresseerden konden een brochure met spelregels en een kaartje van de nieuwe wijk krijgen. In de brochure stond dat men thematisch namen kon aandragen voor de wegen (hoofdwegen, wijkverkeerswegen en twee verkeerspleinen), de straten van zeven woonbuurten, een wijkcentrum en nog een aantal paden en drie hoven die buiten de buurt waren gelegen. Als strikte voorwaarden voor de namen werd meegegeven dat ze makkelijk uitspreekbaar moesten zijn, geen verwarring mochten opleveren met reeds bestaande straatnamen en dat het geen nog levende personen mocht betreffen. 'Nu pas realiseer ik me de moeite, die de gemeentebesturen hebben met de straatnaamgeving in hun gemeente', schreef dan ook één van

de inzenders. Toch kwamen 318 Utrechters, waaronder enkele geëmigreerde Utrechters aan de andere kant van de wereld, met een stroom aan ideeën en in totaal meer dan zesduizend straatnamen.

Populaire thema's

'Motief: de stedeling die helaas meer en meer van de natuur dreigt te vervreemden wordt door onderstaande naamgeving geconfronteerd met de grote verscheidenheid van 't leven, in het bijzonder met de kleinere, onaanzienlijke, doch bij nauwkeurige beschouwing zo uitermate schoon geschapen exemplaren.' Deze inzender stelde voor de straatnamen te ontleenen aan insecten, vlinders en weekdieren, variërend van Glimwormlaan en Spinnenpad tot Regenwormlaan en Zeekwallaan. De grote verkeerspleinen zouden Flora- en Faunaplein kunnen heten. Hoewel er meer inzenders waren met thema's ontleend aan de natuur, koos een veel groter deel voor thema's met een aardrijkskundige inslag: landen, steden, provincies, lokale poldernamen (Laan van Twaalfhoeven) enzovoorts. Een ander thema dat bijzonder populair was, zo bleek uit de vele inzendingen, was muziek. De suggesties varieerden van soorten muziekinstrumenten, liederen (Ballade, Barcarolle, Hymne) tot termen uit de muziektheorie (Interval, Legato, Crescendo). Ook het thema Opera keerde bij veel inzendingen terug. Hetzelfde gold voor Griekse helden en goden. Sport was als thema vanzelfsprekend ook populair, meestal ging het om het benoemen van sporten en van beroemde sporters uit het verleden. Origineler was de inzender die voorstelde om een elftalwijk te benoemen met straatnamen als 'rechtsbuiten', 'linkshalf' en 'spil'. Ook was er een inzender die de suggestie deed straten naar betaalde voetbalclubs te vernoemen, met als voorbeelden de DOSlaan, Blauwvitlaan, PSVlaan en Feyenoordlaan. De pleinen zouden vernoemd kunnen worden naar beroemde radioverslaggevers als Frans Henrichsplein en ir. Emmenesplein. Thema's die ook meerdere malen terugkeerden - zij het niet zo vaak als sport of landen - waren de ruimtevaart (Explorierweg, Kunstmaanweg en Lanceerplein) en automerken (Ford Taunusstraat, Chryslerweg en Cadillacplein).

Sommige inzenders hadden een bijzonder origineel idee. Onder het motto 'eenheid' schreef een inzender: 'Er zijn tegenwoordig zooveel mooie meisjesnamen, waarom ook niet een wijk aan hun gewijd?' En er volgde een aantal pagina's met ruim tachtig meisjesnamen op alfabetische volgorde van Allegonda tot Vera. Ook een pagina met ruim vijftig jongensnamen van Arnout tot Wouter was toegevoegd. En mochten dat er te

weinig blijken, dan waren er natuurlijk ook combinaties mogelijk zoals de 'Lize-Lotteweg' en de 'Jacob-Janweg'. Onder het motto 'Kiezer' kwam een andere inzender met een uitgewerkt voorstel met namen ontleend aan de staatsinrichting. Voor de hoofdwegen namen als Grondwetlaan, Kabinetlaan en Stembuslaan. Voor de wijkwegen was er een voorstel ontleend aan het parlementaire stelsel en de ministeries, zoals de 'Waterstaat- en Verkeerlaan', 'Justitie - en Rechtlaan'. De bijbehorende buurten ontleenden vervolgens hun namen aan dat thema. Voor justitie en recht betekende het namen als Hofstraat, Vonnisstraat, Gratiestraat en Boetestraat en de paden Celpad, Jurypad en Vrijspraakpad. De pleinen kregen de namen van Democratieplein en Parlementsplein. Het wijkcentrum kreeg naamsuggesties als Ministerstraat, Fractiestraat en Partijstraat en voor de paden Interruptiepad, Oppositiepad en Debatpad. De drie hoven tenslotte kregen de namen Binnenhof, Buitenhof en Middenhof. De inzending onder het motto 'het goede in de mens' kwam met mooie suggesties als 'Vriendenkring' en 'Waardering' voor de wijkwegen, 'Liefderijk' en 'Luisterrijk' voor de hoven en 'Medelei' en 'Vrijbaan' voor een brede straat met bomen. Van eenzelfde gevoeligheid was de inzender die de paden namen wilde geven als 'Liefdespaadje', 'Gelukkig paadje' en 'Gekregen huispaadje'.

Een van de inzenders van de prijsvraag voor Overvecht stelde voor om straten te vernoemen naar voetbalelftallen, zoals DOS. Op deze foto uit 1961 is het kampioenselftal van DOS van 1957-58 nog een keer bij elkaar.

De huizen Klein en Groot Lichtenberch (midden) maakten deel uit van het historische stadhuiscomplex. Historische huizenamen zouden vermeld worden in Overvecht, zoals in de Lichtenberchdreef. Schilderij A. Honich (1663).

De winnaars

De speciaal ingestelde commissie kwam in oktober 1961 bij elkaar om de inzendingen te bespreken. Griekse helden en goden én de opera's konden bij meerdere leden op instemming rekenen. Gemeentearchivaris J.E.A.L. Struick had vanzelfsprekend een sterke voorkeur voor Utrechtse historische thema's, zoals Utrechtse huizen. Over een ingezonden suggestie om het achtervoegsel 'dreef' te gebruiken was men unaniem enthousiast. Uiteindelijk kwam men tot de volgende selectie: mythologie (Griekse helden en goden), muziek (opera's als Tosca en Othello), Utrechtse huizen (zoals Lichtenberch en Vreuchdenberch), Egeïsche eilanden (zoals Milos en Andros), historische vrouwen (zoals Maria van Hongarije, Suster Bertken, Cleopatra) en de Camera Obscura (met onder andere Teun de Jager en het Haarlemmerhout). Ook het sportthema werd overgenomen, maar daarvoor maakte men gebruik van de selectie die destijds al voor Kanaleneiland was gemaakt, met namen als de schaat-

ser Jaap Eden, de wielrenner Maurice Peeters en de biljarter Jan Dommering. Voor het wijkcentrum zou het thema middeleeuwse literatuur en met name Van den vos Reynaerde worden gekozen. De wijkwegen kregen namen van rivieren als Theems, Rhône en Moezel en de hoofdwegen namen van personen die zich ingezet hadden voor de mensheid, zoals Braille en Zamenhof. De definitieve keuze kwam in feite voort uit een combinatie van meerdere inzendingen en daarom werd besloten het aantal prijswinnaars uit te breiden naar veertien in totaal. Een enkele suggestie van de prijswinnaars werd gereserveerd voor de volgende nieuwe wijk Rijnsweerd. Dat betrof de namen van toneelspelers, een thema dat ook al in Kanaleneiland was geopperd. B&W nam het advies van de commissie in december 1961 over en in januari 1962 reikte burgemeester De Ranitz de beide eerste prijswinnaars het prijzengeld van 150 gulden uit. Twee jaar later schreef een Utrechter in een ingezonden brief in de krant dat het toch mogelijk moest zijn om ook Shakespeare te vernoemen. Het was dezelfde burger die in 1956 ook al dit verzoek aan B&W had gedaan voor de nieuwe wijk Halve Maan. Nu, in 1964 kon het argument destijds van 'onuitsprekbaarheid' toch niet meer gelden, meende hij, als er voor namen als Agamemnondreef en Centaurusdreef gekozen kon worden. Hij kreeg echter opnieuw geen gehoor. Voor Overvecht-Noord werd geen prijsvraag uitgeschreven. Omdat hier sprake was van veel grotere woonbuurten, stelde de Directeur Bouw- en Woningdienst in 1965 de overkoepelende thema's Afrika, Azië en de beide Amerika's voor. De wijkdreeven kregen als afgesproken namen van rivieren, zoals Ganges, Zambesi en Japura. De ontsluitingswegen kregen opnieuw namen van mensen die zich hadden ingezet voor de mensheid, zoals Gandhi en Franciscus. Voor het centrale winkelcentrum was in 1961 de inzending beloond die namen voorstelde uit het middeleeuwse verhaal Van den vos Reynaerde. De bouw van dit winkelcentrum zou pas aan het einde van de jaren zestig plaatsvinden en toen de straatnaamgeving aan de orde kwam, bestond er een officiële Commissie Straatnaamgeving.

Suster Bertken afgebeeld op een anoniem prentje op de titelpagina van een boekje uit ca. 1514. Zij kreeg, samen met andere historische vrouwen, een dreef in Overvecht naar zich vernoemd.

hoofdstuk

4

De bouw van Hoog Catharijne betekende grootschalige sloop en nieuwbouw in de bestaande stad. De net opgerichte Commissie Straatnaamgeving had hier meteen een belangrijke opgave uit te voeren.

DE COMMISSIE STRAATNAAMGEVING

Wat er aan voorafging

De oprichting van een adviescommissie die zich met de straatnaamgeving zou gaan bezig houden, was al voor 1967 aan de orde geweest. Ook in 1954 waren er stemmen opgegaan om een dergelijke commissie in het leven te roepen. De aanleiding was een landelijk congres in januari 1953 over straatnaamgeving gehouden door de 'commissie voor naamkunde van de Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen'. Voorafgaand aan dat congres had één van de deelnemers, de Haagse gemeentearchivaris W. Moll, een vragenlijst aan de Utrechtse gemeentearchivaris Van Campen gestuurd. 'Stelt de Raad de straatnamen vast en zo ja sedert wanneer' en 'bestaat er een vaste raadscommissie voor straatnamen'? Het antwoord was natuurlijk dat in Utrecht B&W de straatnamen vaststelde, veelal na een voorstel van de Bouw- en Woningdienst of van een afdeling van de Secretarie (Algemene Zaken) in samenspraak met de archivaris en dat er geen aparte commissie was. Het congres ging overigens niet alleen over de wijze waarop straatnaamgeving in Nederland tot stand was gekomen en tot stand kwam, maar ook over de 'grote opgave'. Moll stelde tijdens het congres vast, 'dat het bij de toenemende groei van Nederlands straten, vooral in de grote steden, wel eens ondoenlijk kon blijken om steeds maar weer nieuwe straatnamen te vinden'. Het congres werd geleid door de oud-burgemeester van Utrecht Fockema Andreae en ook archivaris Van Campen was aanwezig, evenals diverse ambtenaren die zich met straatnaamgeving bezighielden. Naast Moll was P.J. Meertens een van de belangrijkste sprekers over het belang van historische straatnamen. Naar aanleiding van het congres verschenen er diverse artikelen in de vakbladen. Hierop haakten sommigen in de Utrechtse gemeenteraad aan en vroegen B&W een commissie in te stellen. Men stelde ook voor om zo'n commissie 'gemengd' te maken met zowel ambtenaren als niet-ambtenaren. Het antwoord van B&W - opgesteld door de chef Algemene

Piet Meertens (links) in 1965 bij zijn afscheid van de Koninklijke Academie van Wetenschappen. In 1953 had hij op een landelijk congres over historische straatnamen gesproken.

Zaken na een onderzoek naar de gang van zaken in andere steden - was echter dat er tot nu toe geen klachten waren over de straatnaamgeving en dat er geen reden was om een commissie in te stellen. Er waren ook nog steeds voldoende ideeën voor nieuwe namen. De praktijk werd dus op dezelfde wijze voortgezet en zoals tot dan toe gebruikelijk adviseerden de Dienst Bouwen en Wonen in samenwerking met de archivaris en de chef Algemene Zaken in de straatnaamgeving.

De oprichting van de Commissie Straatnaamgeving

De aanleiding om uiteindelijk toch een commissie in het leven te roepen, was een toenemend aantal opmerkingen van gemeentelijke diensten op de naamgeving ná vaststelling van de straatnamen. Er was duidelijk behoefte om van te voren onderling tot overeenstemming te komen. Daarbij ging het niet alleen over het belang van de vindbaarheid en uitspreekbaarheid voor de hulpdiensten, maar ook over meer technische aspecten, zoals openbaarheid en begrenzing: waar begon en eindigde een straat. Er werd nog met nadruk genoemd dat het geen kritiek was op de gang van zaken tot nu toe, maar vooral een wens tot meer efficiency. En zo besloot B&W op 10 mei 1967 tot instelling van 'een ambtelijke commissie ter voorbereiding van voorstellen inzake de straatnaamgeving'. In deze commissie kwamen een vertegenwoordiger van het stadhuis (afdeling Kabinet en Algemene Zaken), van de Bouw- en Woningdienst, van de Dienst Openbare Werken, van het archief (de waarnemend gemeentearchivaris), van het Gemeentelijk Vervoerbedrijf Utrecht en van de brandweer. In 1970 zou een vertegenwoordiger van de politie aan de commissie worden toegevoegd en vervolgens nog een vertegenwoordiger van de P.T.T. Zoals vermeld bereidde de commissie de naamgeving voor, maar het was en bleef B&W die uiteindelijk het besluit nam. Op 12 juni 1967 werd de Commissie Straatnaamgeving officieel geïnstalleerd.

In de eerste vergadering van de Commissie Straatnaamgeving op 12 juni werden de grote opgaven benoemd die te wachten stonden, zoals de naamgeving in de nieuwe wijken Rijsweerd en Lunetten. Met name werd ook de sanering van de binnenstad in verband met het plan Hoog Catharijne genoemd. Dit was een aparte opgave omdat er niet alleen bestaande straatnamen zouden verdwijnen, maar ook omdat een nieuw stuk stad binnen de bestaande context werd toegevoegd. Om de procedure in de nieuwe commissie te stroomlijnen werd de volgorde als volgt vastgesteld: de Dienst Bouwen en Wonen

kwam met een voorstel, vervolgens werd dit in klein comité met de archivaris, de vertegenwoordigers van de Dienst Openbare Werken en het stadhuis bekeken en eventueel aangepast en dan werd het voorstel besproken in de gehele commissie die vervolgens een advies uitbracht aan B&W.

De eerste discussies

Tijdens die eerste vergadering kwam meteen een reeks aan vragen en discussies rondom straatnaamgeving aan de orde. Zo werden straatnamen in Overvecht-Noord besproken die tot verwarring konden leiden, zoals Mekkadreef en Neckardreef, Osakadreef en Okapidreef. En wat te denken van de uitsprekbaarheid van Wladiwostokdreef? De Mekkadreef werd gewijzigd in Minaretdreef, de Osakadreef werd Yokohamadreef en de Wladiwostokdreef kreeg de naam Seoeldreef. Vervolgens kwam een stukje Ezelsdijk bij de Kardinaal de Jongweg aan de orde. Hoewel waarnemend gemeentearchivaris A. Graafhuis het verdwijnen van de historische naam betreurde, werd dit laatste fragment Ezelsdijk voor de logica toch toegevoegd aan de Hengeveldstraat. En dan was er het verzoek van het bestuur van de De Munnik-HBS om de bestaande straatnaam Smijers-

De Ezelsdijk was een landelijk weggetje dat grotendeels bebouwd was geraakt. In 1967 werd het laatste stukje Ezelsdijk aan de Van Hengeveldstraat toegevoegd en verdween deze naam. Tekening A. Grolman, 1896.

STRAATNAAMBORDEN

Met de invoering van de gemeentewet van 1851 werden gemeenten verplicht om straatnaambordjes aan te brengen. Volgens de negentiende-eeuwse geschiedkundige en boekhandelaar Nicolaas van der Monde waren er in Utrecht al tijdens de Franse tijd naambordjes op de hoeken van de straten aangebracht om het in de stad gelegerde buitenlandse krijgsvolk wegwijs te maken. De eerste straatnaambordjes waren van hout maar vanaf de jaren zeventig van de negentiende eeuw werden deze vervangen door ijzeren geëmailleerde bordjes. Op hun beurt werden deze in de tweede helft van de twintigste eeuw weer vervangen door de huidige stalen naamborden. Lange tijd waren er geen eenduidige richtlijnen voor de uitvoering van een straatnaambord. Hoe groot moest een bord zijn, welke kleuren werden gebruikt en waar werd het bord op bevestigd? Zo gebruikte de gemeente Maartensdijk witte borden met zwarte letters en plaatste deze in de tuin. Utrecht daarentegen had blauwe borden met witte letters en plaatste ze bij voorkeur op de gevel. In de jaren zeventig van de vorige eeuw zijn ook een tijdje witte borden met blauwe letters gebruikt.

Los van eenduidige richtlijnen, kon met name de spelling van de straatnaam de gemoederen bezig houden. Met de nieuwe spellingsregels van 1954 werd de ph bijvoorbeeld vervangen door de f. Dat één van de straatnaambordjes van de Jutphaseweg was vervangen door Jutfaseweg, leverde in de plaatselijke kranten een aantal ingezonden brieven op. In Tuindorp werden in

laan te wijzigen in De Munniklaan als eerbetoon. Hoewel de betekenis van De Munnik voor het onderwijs door de commissie werd erkend, was het niet de bedoeling om het systeem van namen van professoren in deze buurt te doorbreken. Men zou het bestuur berichten dat de naam van De Munnik op een andere plek te zijner tijd ingepast zou worden. En daarmee zat de eerste vergadering erop. Onder het verslag stond met pen bijgeschreven 'dat het nut van deze instelling in deze vergadering is gebleken'. De Munnik zou uiteindelijk toch 'zijn' straat in Tuindorp-Oost krijgen.

De naamgeving in Overvecht zou nog enige malen terugkeren in de net opgerichte commissie, waarbij men te maken kreeg met de besluiten uit het recente verleden. Zo bleek in 1968 dat de voorgestelde naamgeving voor het winkelcentrum Overvecht slecht viel bij de Stichting Winkelcentrum Overvecht. Naar aanleiding van de prijsvraag uit 1961 had de directeur Bouw- en Woningdienst namen uit het middeleeuwse verhaal

1955 in grote getale de Maartensdijkse straatnaamborden vervangen door Utrechtse. Alle namen werden nu met koppeltekens geschreven, zoals voorgeschreven in de nieuwe spellingsrichtlijnen. Zo verschenen er bordjes met namen als Prof.-Hugo-de-Vrieslaan en M.-G.-de-Bruinlaan. Naar aanleiding van diverse krantenartikelen kwam de gemeente tot de conclusie dat deze al te letterlijke interpretatie van de koppeltekenregel maar niet voortgezet moest worden.

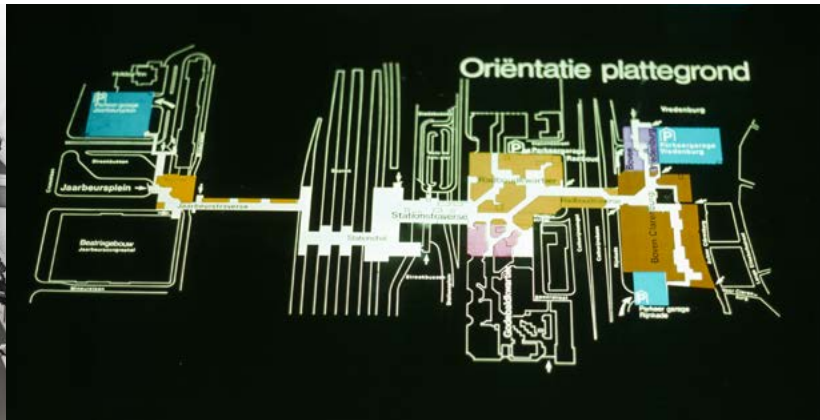
Onderschriften bij de straatnaam waren gebruikelijk, maar ook hier golden lange tijd geen regels. Zo werden titels en voornamen vaak uitgebreid op een bord vermeld. Het straatnaambordje in Zuilen van het Prins Bernhardplein had als onderschrift: bernhard, prins van lippe biesterveld, prins der nederlanden, geboren 1911, gemaal van h.m. koningin Juliana. Maar letters kosten geld en soms werd daarom bezuinigd op de lengte van het onderschrift. In 1986 kwamen er richtlijnen die vooral ook budget gestuurd waren. De verantwoordelijke Dienst Openbare Werken stelde dat er slechts per jaar een beperkt budget beschikbaar was voor nieuwe borden en voor het vervangen van oude of verdwenen borden. Onderschriften werden beperkt tot het minimum. Het straatnaambord van de Fernandezlaan had als onderschrift: Gonsalo Fernandez de Ovieda Y Valdez, 1478-1557. Spaans schrijver over Amerika en de Indiën. Dat zou bij een nieuw bord worden: Spaans schrijver, 1478-1557. De Adonisdreef had als onderschrift: Adonis, verpersoonlijking van mannelijke schoonheid in de griekse mythologie. Dat werd: grieks mythologisch figuur. Maar het teveel afkorten van namen kon ook tot ophef leiden. Toen de naam Royaards van den Hamkade om financiële redenen werd afgekort tot Roy. v.d. Hamkade kwamen er zoveel reacties dat met wat extra budget Royaards weer voluit op het straatnaambord kwam. De Commissie Straatnaamgeving is een voorstander van verklarende onderschriften en stelt deze ook op, maar gaat niet over de uitvoering van een straatnaambord en over de budgetten.

Van den vos Reynaerde voorgesteld, zoals Ticelijndreef, Maupertuusedreef, Rosseeldreef en Grimbaarddreef. De Stichting Winkelcentrum Overvecht met vertegenwoordigers uit het midden- en kleinbedrijf was niet gelukkig met de namen en wilde in ieder geval voor de doorlopende straat in het centrum een naam als Hermesdreef of Mercuriusdreef, een verwijzingen naar de god van de handel. De commissie kon zich wel indenken dat namen als Ticelijndreef, Rosseel en Grimbaard om bepaalde redenen minder geschikt waren, maar de Hermesdreef bestond al en er was ook een Mercuriusstraat (Sterrenwijk). Archivaris Graafhuis stelde voor om naast Reinaert de Vos andere namen uit de middeleeuwse literatuur te kiezen, zoals Roeland, Esmoreit en Gloriant. Met enige tegenzin kon de Stichting Winkelcentrum Overvecht zich hierin vinden, zolang de belangrijkste route door het winkelcentrum maar geen Reinaert de Vosdreef werd. Het werd Roelanddreef, zij het met een t.

Hoog Catharijne

Toen de Commissie Straatnaamgeving werd geïnstalleerd was de bouw van Hoog Catharijne in volle gang. In 1963 had de gemeenteraad ingestemd met het ingrijpende reconstructieplan voor het stationsgebied. Binnen dat plan was ook een deel van het verkeersplan van prof. M.E. Feuchtinger (1958) opgenomen, namelijk het dempen van de singels. Dit voornemen werd in 1968 door ingrijpen van het Rijk teruggebracht tot het dempen van een deel van de Catharijnesingel en de Weerdsingel W.Z. Voor Hoog Catharijne zou de Stationswijk in het geheel gesloopt worden, maar ook aanliggende bebouwing rond het Leidseveer, het Westplein en de kop van de Daalse dijk. Deze grootschalige ontwikkeling had consequenties voor de straatnamen in het gebied. Een aantal namen zou geheel verdwijnen, zoals de Leeuwstraat en de Vosstraat. Met het dempen van een deel van de Catharijnesingel om plaats te maken voor een verkeersweg kwam ook een nieuwe naam voor deze weg op de agenda van de commissie. Elk lid kwam met een aantal suggesties en daarbij zaten namen als Kapittelweg, Centuurbaan, Stadsgordel, Catharijneschans, Catharijnebaan, Benedensingel, Singel '72, Onderlangs, Stadsbuitengracht en Grachtengordel. Zeer toepasselijk, maar misschien iets gevoeliger lagen suggesties als Tangentenbaan of het noemen van de gedempte singel naar prof. Feuchtinger. Ook de naam van burgemeester De Ranitz kwam voorbij, maar het was bekend dat hij niet enthousiast was om vernoemd te worden. Men koos voor Catharijnebaan, hoewel archivaris Graafhuis geen voorstander was omdat er al een Catharijnesingel bestond. En dan waren er de nieuwe voetgangersgebieden in het complex Hoog Catharijne zelf, waar de (semi)openbaar toegankelijke traverses ook namen zouden krijgen. Hoog Catharijne kwam zelf met voorstellen voor de naamgeving, waarbij ook overleg

De Commissie Straatnaamgeving hield zich bezig met de naamgeving van deze nieuwe weg op de plek van de gedempte singel. Van de vele suggesties als Onderlangs en Grachtengordel werd uiteindelijk gekozen voor de naam Catharijnebaan.

plaatsvond met enkele vertegenwoordigers van de Commissie Straatnaamgeving. Deze voorstellen werden vervolgens in de voltallige commissie besproken en leidden uiteindelijk tot een advies aan B&W. Het voorstel van Hoog Catharijne om de verschillende delen te vernoemen naar Utrechtse bisschoppen riep aanvankelijk discussie op in de commissie. Hoewel enkelen het vanuit historisch oogpunt konden begrijpen, beoordeelden de meesten het negatief omdat er al straten met bisschopsnamen waren in Zuilen. Na discussie binnen de commissie werd de voorkeur gegeven aan namen van oude Utrechtse munten. Het archief stelde een lijst samen met namen als Braspenning, Gouden Dukaat, Snaaphaan en Spaanse Mat. Hoewel nu enkele commissieleden aarzelden of al dit geld niet te zakelijk zou zijn, besloot men toch dit voorstel met Hoog Catharijne te bespreken. Hoog Catharijne hield echter vast aan de bisschoppen en uiteindelijk werden drie namen overeengekomen: Radboud, Godfried en Godebald. De traverse over de Catharijnebaan kreeg de naam Catharijnetraverse en de delen bij Achter Clarenburg en het Vredenburg respectievelijk 'Boven Clarenburg' en 'Boven Vredenburg'. Ook stelde de commissie voor om het achtervoegsel 'kwartier' te gebruiken, omdat dit meer aansloot bij de beslotenheid van het gebied. Hoog Catharijne stemde in januari 1973 met het voorstel in.

Tivolikwartier of Gildenkwartier

De naamgeving van de individuele gebouwen in Hoog Catharijne bleek bij de Utrechtse bevolking nogal wat vraagtekens op te roepen en ook de commissie kreeg er vragen over. Zij ging echter niet over namen van gebouwen, maar gaf toe dat de gekozen namen als Cluetinckborch en Janssoenborch ongelukkig waren vanwege de moeilijke spelling. Bij navraag bleek dat Hoog Catharijne een lijst van kameraars - belastinginners - uit het archief als inspiratie had gebruikt. Een paar jaar later kwam de naamgeving opnieuw aan de orde, toen een volgend deel van het winkelcomplex werd opgeleverd. Hoog Catharijne wilde af van de reeds toegekende naam 'Godfried' omdat het verwarring opleverde met Godebald. De commissie stelde als alternatief de bisschopsnaam Ansfried voor, maar Hoog Catharijne gaf de voorkeur aan de naam Gildenkwartier. Dat week voor de commissie echter teveel af van de ingezette koers en zou ook verwarring kunnen geven met de Gildstraat. Hoog Catharijne schreef vervolgens een brief aan B&W waarin ze pleitte voor de naam Gildenkwartier. De nieuwbouw was nu immers van een geheel andere aard dan in 1972, kleinschaliger en meer aansluitend bij het karakter van de binnenstad en dat was argument

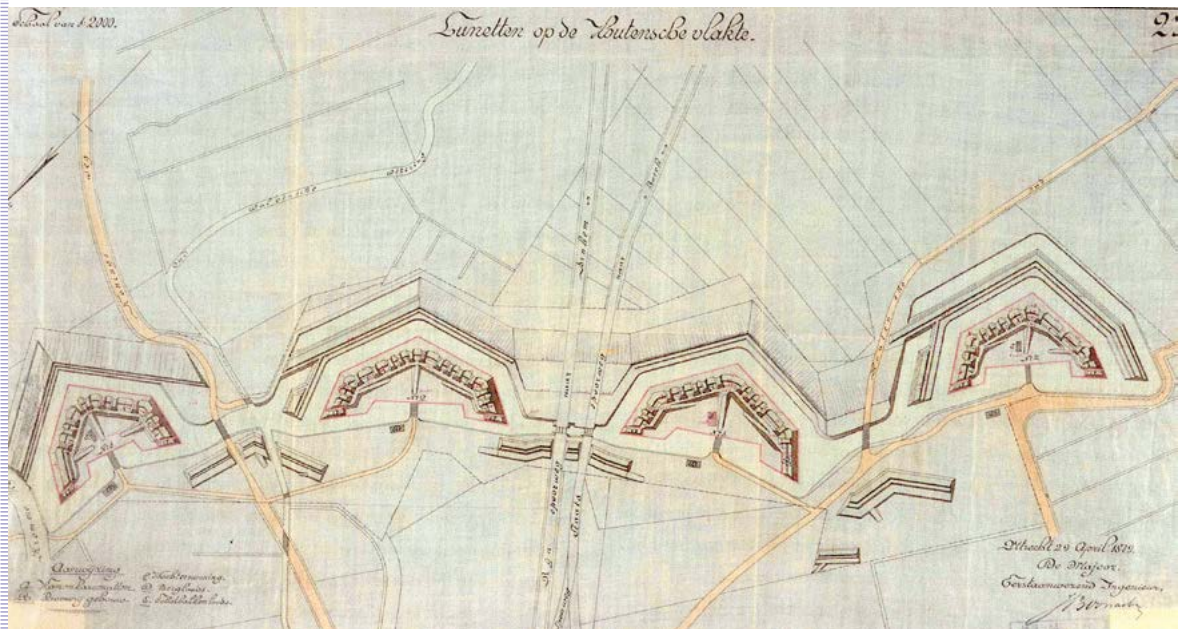
Voor de oriëntatie in een ingewikkeld gebouwencomplex als Hoog Catharijne was een goede naamgeving van de diverse routes van groot belang.

De vier lunetten van de Nieuwe Hollandse Waterlinie inspireerde de commissie in eerste instantie tot het voorstel van militaire namen.

genoeg om af te wijken van de bisschopsnamen. Om toch aan Hoog Catharijne tegemoet te komen, suggereerde de commissie nog een aantal andere namen, nu gerelateerd aan het nieuwe Muziekcentrum dat aan dit gedeelte van Hoog Catharijne verbonden zou worden. Het waren namens als Jubalkwartier, naar de oudtestamentische figuur Jubal die gezien werd als de grondlegger van de muziek, of Tivolikwartier. Deze laatste naam had de voorkeur mocht de naam Tivoli van het nog bestaande noodgebouw (op het Lepelenburg) overgaan naar het nieuwe Muziekcentrum. Zo niet, dan adviseerde men B&W om Gildenkwartier te kiezen. Het werd Gildenkwartier.

Lunetten

De contouren van de wijk Lunetten waren op het structuurplan van 1954 ingetekend als de laatste grote bouwlocatie van de stad. De eerste planvorming begon halverwege de jaren zestig en in 1970 koos de gemeenteraad voor een stedenbouwkundig plan van R.H. Fledderus en B.C. van Gent. Tussen 1972 en 1974 werd het plan echter flink aangepast naar aanleiding van het alternatieve plan van de werkgroep Lunetten, getiteld 'Betaalbaar Lunetten Haalbaar'. Tevens werd besloten dat inspraak van toekomstige bewoners een belangrijke rol zou mogen spelen bij de uitwerking van het bestemmingsplan. Ook de Commissie Straatnaamgeving kreeg van B&W de vraag of de straatnaamgeving bij de inspraak betrokken kon worden.

De Pacifistische Socialistische Partij maakte bezwaar tegen de militaire namen die in Lunetten waren voorgesteld. Leden van de partij waren actief in de wijk- en actiecomités.

De commissie achtte de straatnaamkeuze echter nog niet direct aan de orde, de stedenbouwkundige uitwerking moest immers nog geconcretiseerd worden. Mochten er ideeën en suggesties uit de inspraak komen, dan wilde de commissie deze best betrekken bij haar overwegingen.

Ondertussen ging een werkgroep binnen de commissie aan de gang met suggesties voor de nieuwe wijk. De wijknaam Lunetten was natuurlijk ontleend aan de vier halvemaanvormige verdedigingswerken (lunetten) uit de Nieuwe Hollandse Waterlinie die hier gelegen waren. Een militair thema leek voor de hand te liggen, hoewel het benoemen van bergen (en bergketens) ook even de revue passeerde. Men speelde tevens met de gedachte om een apart achtervoegsel te kiezen, zodat aan de straatnaam direct de wijk herkenbaar was. Op basis van een reeks voorstellen als 'burgwal', 'baan', 'donk', 'hoeve', 'lei', 'veste', 'weerd' en nog veel meer, werd als achtervoegsel 'veste' gekozen. Het was natuurlijk een goede verwijzing naar het militaire landschap en de vestingwerken, maar het achtervoegsel was ook kort en het lag gemakkelijk in het gehoor. Ook meende men dat 'veste' de toekomstige bewoners een idee van beslotenheid en geborgenheid zou geven. De stichting Menno van Coehoorn leverde op verzoek een lijst van vestingen en vestingbouwers. De keuze viel op de volgende thema's: vestingen en delen van vestingwerken, oude wapens, voormalige Utrechtse garnizoenscommandanten, militaire beroepen, legeronderdelen en hoofdmannen van de schutterij. In juni 1976 waren de eerste bouwvlekken (vlek nummer 6 en 7) gereed om straatnamen te krijgen, de rest van de wijk liet nog even op zich wachten. De volgende namen werden aan B&W voorgesteld: Van Nellesteijnveste (van Nellesteijn was de hoofdman van de schutterij), Ponjaardsveste, Goededagveste, Blijdeveste en Schildveste. Het College van B&W nam echter het voorstel niet over omdat men zowel het achtervoegsel 'veste' als de voorgestelde namen te militaristisch vond. Hierin klonk de invloed door van een partij als de PSP (Pacifistisch Socialistische Partij) die sinds eind jaren zestig in de gemeentepolitiek actief was. Tevens adviseerde B&W de commissie om te denken aan meerdere categorieën namen, zoals oude ambachten en moderne cabaretiers en het achtervoegsel 'pad' of 'allee' te gebruiken. Enigszins in tijdnood heroverwoog de werkgroep binnen de commissie eerdere suggesties en kwam met het advies om de straatnamen in dit deel van Lunetten de namen van bergpassen, bergtoppen, eilandengroepen en gebergten te geven en geen achtervoegsel toe te passen. Gelukkig ging B&W in september 1976 hiermee wel akkoord, zij het dat op advies van de chef Algemene Zaken het achtervoegsel 'laan' werd

De grote toegangsweg naar de nieuwe wijk Lunetten kreeg de naam Lunettenbaan.

toegevoegd. Daar was de commissie echter absoluut niet blij mee, er waren immers al zoveel 'lanen' in Utrecht, maar gelukkig bleek er ruimte voor alternatieven en werd het achtervoegsel 'lei' gekozen. En zo kwam er een nieuw voorstel aan B&W om straatnamen als Hebridenlei en Shetlandlei te benoemen in vlek 6 en namen als Ardennenlei en Pyreneeënlei in vlek 7.

Haken en ogen

De discussie over het achtervoegsel was hiermee echter nog niet voorbij, ook 'baan' passeerde in de maanden hierna nog de revue. Maar uiteindelijk kwam er in het voorjaar van 1977 consensus: er werd geen achtervoegsel toegepast bij de straatnamen en alleen de zogenaamde 'luswegen', die de belangrijkste doorgaande infrastructuur vormden in de wijk, kregen het achtervoegsel 'baan'. Deze luswegen werden vernoemd naar belangrijke bergpassen als de Simplonpas en de Brennerpas en de grote toegangsweg naar de nieuwe wijk kreeg een geheel eigen naam, namelijk de Lunettenbaan. Bij die definitieve keuze voor de principes van straatnaamgeving in Lunetten werd ook afgesproken dat de geuite wens van B&W voor moderne cabaretiers en namen uit toneel- en muziekwereld gereserveerd zouden worden voor de nieuwe wijk Rijnsweerd. De rol van de inspraak van toekomstige bewoners kwam een aantal malen terug op de agenda. Directe inspraak was niet aan de orde, straatnaamgeving was nu eenmaal 'geen eenvoudige zaak' concludeerde ook de Adviescommissie Inspraak Lunetten. Toch werd de mogelijkheid geboden voor toekomstige bewoners om suggesties te doen, maar dan wel binnen de gestelde kaders, zoals de vastgestelde thema's en alles zou lopen via de Adviescommissie Inspraak die de suggesties dan weer door zou geven aan de Commissie Straatnaamgeving. Maar de commissie had

niet alleen te maken met bewoners, ook B&W zelf liet soms haar mening over keuzes blijken. Zo had de commissie gekozen om een reeks straten in vlek 4 te vernoemen naar Nederlandse landstreken, zoals Salland, Oldambt, Hondsrug, Betuwe en Goeree. Dit besluit werd echter in B&W aangehouden en uit een georganiseerd gesprek met burgemeester Vonhoff kwam naar voren dat men vond dat de namen 'niet warm' aanvoelden. De suggestie om namen van 'cultuurdragers' te kiezen werd echter door de commissie afgewezen. Naast het bezwaar om in een wijk met straatnamen zonder achtervoegsel met persoonsnamen te gaan werken, pleitte men er voor om vast te houden aan de gekozen thema's. De burgemeester gaf na afloop van het gesprek toe dat 'er vele haken en ogen aan kleven'. Het was precies wat de commissie al vaker trachtte duidelijk te maken: straatnaamgeving is niet zo eenvoudig als men soms denkt en heeft vele consequenties die goed doordacht moeten worden.

Bouwen voor de buurt

Lange tijd ging alle energie en aandacht van de gemeente uit naar de bouw van nieuwe wijken als Kanaleneiland, Overvecht en Lunetten. In de jaren vijftig en zestig was daar de opgave voor de bereikbaarheid van het centrum en de vernieuwing van het stationsgebied bijgekomen. Sloop van delen van de oude binnenstad en de negentiende-eeuwse wijken in combinatie met brede verkeerswegen leek de enige oplossing om de verpaupering van oude wijken en buurten tegen te gaan. In de jaren zeventig veranderde deze visie op de bestaande stad ingrijpend, mede gestimuleerd door een verschuiving op politiek gebied, zowel landelijk als lokaal. Nieuwe partijen als

In de jaren zeventig kwam de stadsvernieuwing op gang. Sommige woonblokken zouden opgeknapt worden, terwijl andere geheel vervangen werden door nieuwbouw. Sterrenwijk werd helemaal vernieuwd waarbij ook enkele straatnamen werden opgeheven, zoals de Maanstraat hier vlak voor de sloop in 1974.

PSP, PPR en D'66 kwamen in de gemeentebesturen terecht en kwamen op voor de belangen van buurtbewoners in de oude wijken. In het algemeen waren de tijden aan het veranderen. De autoriteit van bestaande instituten was niet meer vanzelfsprekend, actiegroepen en buurt- en wijkcomités eisten een rol op in de besluitvorming. Het was het tijdperk van de stadsvernieuwing en het 'bouwen voor de buurt', mede gestimuleerd door het kabinet Den Uyl en de staatssecretarissen M. van Dam en J. Schaeffer. Grootschalige sloopplannen waren van de baan, maar nog steeds moesten delen van oude stadswijken en het historisch centrum opgeknapt worden, maar dan wel met passende kleinschalige nieuwbouw en door restauratie van bijzondere gebouwen. Zowel de stadsvernieuwing als de actiegroepen kwamen prominent op de agenda van de Commissie Straatnaamgeving. In 1981 verzuchtte de commissie in een notitie over inspraak: 'straatnaamgeving anno 1981 is een moeizaam proces'. Actieve belangengroepen benaderden met enige regelmaat B&W, de gemeenteraad of de commissie zelf, soms om opheldering te vragen over de keuze, maar net zo vaak met eigen suggesties. De suggestie voor straatnamen vanuit de actiecomités betrof vaak ook een politiek gemotiveerde keuze. De commissie reageerde in alle gevallen beleefd en stond open voor suggesties, mits deze pasten binnen de kaders. En die kaders waren nog steeds dat de naam moest aansluiten bij de straatnamen van de omgeving, dat het geen nog in leven zijnde personen betrof en dat verwarring met bestaande straatnamen zoveel mogelijk uitgesloten moest worden. Over één ding was de commissie vooral uitgesproken: zij bemoeide zich niet met politieke keuzes, gaf onafhankelijk advies en uiteindelijk was de beslissing aan B&W.

De nieuwbouw van het Tidorepad op het voormalige EKU-terrein in de wijk Lombok. Over de straatnaamgeving ging de wijk in discussie met de Commissie Straatnaamgeving.

Kritiek op koloniale straatnamen

In Lombok waren veel actiegroepen actief in deze jaren. De wijk kende grote problemen, waarvan slechte huisvesting van migranten en woningspeculatie de belangrijkste waren. Een aantal grote bedrijven sloot de deuren of vertrok in deze periode uit de wijk en op de vrijkomende terreinen werden nieuwe woningen gebouwd en daarmee kwam de vraag naar nieuwe straatnamen. Op het zogeheten EKU-terrein (Eerste Kalkmortelcentrale Utrecht) lag het voor de hand om de bestaande straatnamen Lombokstraat en Riouwstraat door te trekken en voor de nieuwe straten adviseerde de commissie de namen Timorkade, Tidorepad en Boeroestraat. Maar de buurt wenste geen koloniale straatnamen meer en een vertegenwoordiging van de bewoners ging in overleg met de commissie. Dat over-

leg werd door beide partijen geheel anders ervaren. De buurt bij monde van Herman Verbeek van de wijkwinkel verwoordde de onvrede over de gang van zaken als 't was één grote regentenklied', terwijl de commissie optekende dat men open stond voor andere namen, mits ze in de sfeer van Lombok bleven. Het voorstel van de bewoners voor een 'EKU-plein', 'Leidscheplein' of 'Leidschehof' werd om die reden afgewezen. Deze namen zouden volgens de commissie de vindbaarheid in Lombok niet bevorderen. In plaats van Lombokstraat en Riouwstraat stelde de commissie Floresstraat en Halmaherastraat voor, zij het 'niet van harte'. Vervolgens ontdekte één van de bewoners dat Boeroe een eiland was waar Indonesië haar politieke gevangenen opsloot en het bewonerscomité zag dat als een reden om het over een andere boeg te gooien. Het comité stelde voor om de straat de naam van Raden Adjeng Kartini te geven, een vrouwelijke vrijheidsstrijder en kwam meteen zelf maar met een namenlijst van vrijheidsstrijders en 'kritiese personen'. Ondertussen verving de commissie de naam Boeroestraat wel, maar door de in haar ogen passender naam Ceramstraat.

Internationale vrijheidsstrijders

Politieke kwesties speelden veelvuldig in de jaren tachtig. De PSP verzocht in 1982 om de naam van de Paul Krugerbrug te wijzigen in Steve Bikobrug. De antiapartheidsbeweging bloeide in Nederland en Utrecht was lid van de LOTA: Lagere Overheden Tegen Apartheid. De Krugerbrug werd in die jaren vernieuwd en bij de opening van de nieuwe brug in 1982 maakten demonstranten op borden hun wens tot naamswijziging meer

Wethouder P.J. van Kleinwee bij de opening van de vernieuwde Paul Krugerbrug in 1982. Actievoerders demonstreerden tegen de naam en eisten dat de brug vernoemd zou worden naar de Zuid-Afrikaanse vrijheidsstrijder Steve Biko (1946-1977).

In opdracht van de gemeenteraad werd voor de wijk Voordorp het thema van de internationale vrijheidsstrijders gekozen. Raden Adjeng Kartini (1879-1904) was een Javaanse voorvechtster van vrouwenrechten.

dan duidelijk. De commissie vond een naamswijziging vooral om praktische redenen niet gewenst en adviseerde B&W dan ook in deze trant. In 1986 kwam een nieuw verzoek, nu namens een groep studenten van de School voor de Journalistiek. Zij verzochten B&W de brug om te dopen in Sowetobrug of deze naar Winnie Mandela te vernoemen. De commissie adviseerde B&W om de naam te wijzigen in Graadt van Roggenbrug naar de toegangsweg vanuit de stad. Ook alle andere bruggen over het Merwedekanaal waren immers vernoemd naar de toegangswegen. B&W besloot toch om de naam Sowetobrug toe te kennen, hoewel burgemeester Vos-van Gortel en twee wethouders lieten aantekenen dat zij het er niet mee eens waren. In 1990 gebeurde het opnieuw dat de naam van een brug om politieke redenen werd gewijzigd. Het betrof de nieuwe Merwedebrug waarvan de naam nog geen jaar eerder door B&W was vastgesteld. De brug werd op verzoek van de gemeenteraad omgedoopt in Mandelabrug 'om ook door middel van straatnaamgeving de strijd voor mensenrechten elders in de wereld onder de aandacht van de bevolking te brengen'. Dit streven kwam letterlijk tot uitvoering in de nieuwe wijk Voordorp, waar de commissie in opdracht van het stadsbestuur het thema van internationale vrijheidsstrijders toepaste. Ze ging voor naamsuggesties te rade bij Amnesty International die een lijst leverde met namen als Simon Bolivar, aartsbisschop Oscar Romero en Steve Biko. Ook Raden Adjeng Kartini kreeg hier een straat naar zich vernoemd. Dat had in 1987 ook in Lombok gekund, als het aan de commissie had gelegen. Zij adviseerde deze naam voor het nieuwe parkje bij Molen de Ster. Nu was het echter B&W die afweek van het advies en op verzoek van weer andere bewoners het parkje de naam Molenpark gaf.

Leuninggang en Ketilehof

In de binnenstad speelden vergelijkbare discussies. Diverse wijk- en buurtcomités en de Adviesraad voor de Binnenstad zetten zich met hart en ziel in voor het herstel van de historische binnenstad die erg geleden had onder de dreiging van sloopplannen en het wegtrekken van veel bewoners. Die hernieuwde belangstelling voor het historisch centrum betekende ook belangstelling voor historische straatnamen. In 1969 hadden enkele leden van de commissie al eens een rondgang gemaakt door de binnenstad langs oude steegjes en straten. Doel daarvan was om de door sanering verdwenen straatnamen te inventariseren en eenduidigheid te scheppen in de straatnaambordjes. Zo bleek bijvoorbeeld de Kroonhof een parkeerplaats geworden en de Zilverbergpoort afgesloten en alle woningen

BESMETTE STRAATNAMEN

Enkele bewoners van de Jagerskade verzochten in 1928 de gemeenteraad om de naam van de Rode Brug te veranderen. 'Wij allen heeten in de volksmond "Roosie Bruggers", een naam die iemand juist niet tot eer strekt', schreven zij. De buurt had al sinds de negentiende eeuw een slechte reputatie, veroorzaakt door de aanwezigheid van nogal wat losse arbeiders met een neiging tot drankzucht en vechtpartijen. Deze bewoners rekenden zich echter tot 'goede burgers' en wilden af van die besmette naam. Zij

Twee kinderen op hun autoped in de Mispelstraat, ca 1955.

stelden voor om de brug te herdopen in Anthoniebrug of Chartroisebrug. Archivaris Schuylenburg raadde het B&W echter af, hij was de naam Rode Brug al in een raadsresolutie van 1604 tegen gekomen en een andere naam had de brug - voor zover bekend - nooit gedragen. Het zou van grote willekeur getuigen om de 'onschuldige naam' van de brug te veranderen, meende hij.

Het wijzigen van straatnamen vanwege de slechte reputatie van de bewoners werd veelal niet gehonoreerd omdat het probleem niet aan de naam lag, maar aan het gedrag van bewoners. Toch zouden in de jaren zeventig van de twintigste eeuw de straatnamen van de 'woonscholen' wel gewijzigd worden. Woonscholen waren in Utrecht in de jaren twintig en dertig opgericht om zogenaamde 'asociale gezinnen' op te voeden. De Stichting Volkswoningen beheerde een aantal van deze complexen waaronder het Houtplein, de 2e Hooipoort en vanaf 1948 ook het Anthonieplein. Deze complexen waren in heel Utrecht bekend en berucht, of dat nu terecht was of niet. In de jaren zeventig werd het 'onder toezicht wonen' onder druk van actievoerders en bewoners opgeheven. De complexen werden gesloopt en vervangen door nieuwbouw. De straatnamen van deze complexen werkten echter stigmatiserend en B&W besloot een aantal namen als Citroenstraat en Mispelstraat in te trekken. Hetzelfde gold voor het complex Anthonieplein waar het bouwen van een geheel nieuw woonbuurtje een goede gelegenheid was om nieuwe straatnamen toe te kennen.

Van een ander soort 'besmetting' spraken actiegroepen in de jaren tachtig ten aanzien van de Jan Pieterszoon Coenstraat. De Straatnamengroep Utrecht West verzocht bewoners in Lombok om zich uit te spreken voor vervanging van de straatnaam Jan Pieterszoon Coen of op zijn minst voor het aanbrengen van een onderschrift waarin 'onze afkeer van Coen tot uiting komt'. In een brief stelde zij aan de commissie voor om een nieuw onderschrift aan te brengen, maar de commissie kon daar niet op ingaan. Onderschriften beperkten zich immers uitsluitend tot jaartallen en de functie van de persoon. In 1986 zou de naam Paul Krugerbrug wel vervangen worden door Sowetobrug.

De Bakkerspoort bij de Mariastraat 28 omstreeks 1925. De naam Bakkerspoort is in 1972 opgeheven.

gesloopt. Deze straatnamen zouden dan ook opgeheven worden. Namen als Leuninggang (Oudegracht Tolsteegzijde) en Nooit Gedacht (Oude Koningsweg) verdwenen daarmee, maar namen als Peterseliesteeg en Hemdsmouwsteeg konden wel behouden blijven, omdat ze als steeg nog aanwijsbaar aanwezig waren. Een aantal namen werd om historische redenen juist wel behouden, ook al hadden ze niet echt een betekenis als openbare straat. Hun naam zou zelfs nadrukkelijk vermeld worden op het naambord van de straat waar ze op uit kwamen. Dat gold bijvoorbeeld voor de Blindesteeg, het Jodenrijtje en de Wijdepoort. De aanduiding zou dan worden 'Springweg v/h Blindesteeg'. Tien jaar later in 1979 zou de Adviesraad voor de Binnenstad het verdwijnen van oude namen en het omzetten van het achtervoegsel 'steeg' in 'straat' aankaarten. Over dat laatste kon de commissie kort zijn: de verandering van steeg naar straat (bijvoorbeeld Zilversteeg naar Zilverstraat) was kort na de Tweede Wereldoorlog op nadrukkelijk verzoek van de bewoners gedaan, aangezien steeg een negatieve klank had. Nu weer terugdraaien naar steeg was dan ook niet aan de orde.

Met de stadsvernieuwing in de jaren zeventig en tachtig kwamen er op diverse plaatsen nieuwe woningen in de binnenstad en ook daar kwam de discussie over straatnaamgeving meerdere malen aan de orde. Toen in 1977 een complex van nieuwbouwwoningen werd gebouwd op grond van de voormalige sigarenfabriek van Ribbius Peletier (Oudegracht 364) én achter de Willem Arntszkliniek, koos de commissie als nieuwe straatnaam de Van Meerberchstraat. Van Meerberch was één van de oudste huismeesters van de Willem Arntszstichting. Het buurtcomité Tussen de Grachten maakte bezwaar tegen de naam. De naam sprak hen niet aan en de relatie met de Willem Arntsz lag gevoelig, vooral vanwege de grootschalige nieuwbouw van de kliniek die het comité een doorn in het oog was. Maar ook werd aangegeven dat men het op prijs had gesteld als het comité van te voren geraadpleegd was. De commissie gaf gehoor aan het bezwaar, maar kwam zelf met een nieuw voorstel waar de bewoners vervolgens uit konden kiezen. De nieuwe namen waren Gesloten Steenstraat, Ketilehof, Vrouwjuttenhof en Karmelietenstraat. De commissie gaf de voorkeur aan de Karmelietenstraat vanwege de historische relatie met het nabijgelegen Karmelietenklooster. De bewoners echter gaven in meerderheid de voorkeur aan Vrouwjuttenhof en deze keus werd overgenomen.

Achter huis Oudegracht 364 kwam kleinschalige nieuwbouw. Op verzoek van het buurtcomité Tussen de Grachten werd de voorgestelde naam Van Meerberchstraat vervangen door Vrouwjuttenhof.

Waan van de dag

In 1977 werd in Nederland de postcode ingevoerd, eerst bij grote bedrijven en een jaar later ook voor alle particuliere adressen. Schaalvergroting, voortgaande mechanisering en automatisering waren niet alleen aan de postbezorging voorbehouden, maar vonden op allerlei terreinen in de Nederlandse samenleving plaats. Met de groei van de automatisering werden steeds meer data van (overheids)diensten aan adressen gekoppeld. Dit betekende dat het belang van goede straatnaamgeving alleen maar toenam. De Vereniging van Nederlandse Gemeenten kwam in 2002 met een handboek 'Benoemen, nummeren en begrenzen' met uniforme regels en uitgangspunten. Ook de Commissie Straatnaamgeving besloot de richtlijnen op schrift te stellen. Voor bestaande straatnamen gold: zo mogelijk niet wijzigen. Het was inefficiënt en straatnamen waren vaak karakteristiek voor de tijd van hun ontstaan en in die zin ook monumenten. Voor nieuwe straatnamen was het van belang dat ze aansloten bij een bestaand thema of dat ze gegroepeerd een nieuwe thema zouden vormen. Namen moesten goed uit te spreken zijn in het Nederlands en niet langer zijn dan noodzakelijk. Vanzelfsprekend mochten ze geen verwarring oproepen

TIJDENS HET LEVEN VERNOEMD

Op 12 mei 1920 besloot B&W dirigent Willem Mengelberg ter gelegenheid van zijn 25-jarig jubileum als chef-dirigent van het Concertgebouworkest te eren met het wijzigen van de Burgstraat in Mengelberglaan. Hoewel de naam ook verwees naar de Utrechtse kunstenaarsfamilie, was het duidelijk bedoeld als eerbetoon aan de wereldberoemde dirigent. Vervolgens bleek Mengelberg tijdens de Tweede Wereldoorlog niet afkerig van de bewondering van de Duitsers en bleef hij dirigeren, soms ook in aanwezigheid van belangrijke Nazi-leiders. Het werd hem door het Nederlandse volk zwaar aangerekend en na de bevrijding kreeg Mengelberg op 2 juli 1945 door de Eerraad van muziek een verbod opgelegd om nog langer in Nederland te dirigeren wegens 'ontoelaatbare handelingen in strijd met de nationale eer'. De bewoners van de Mengelberglaan dienden op 12 juli een verzoek in bij B&W om de straat weer Burgstraat te noemen. Op 23 juli 1945 werd de Mengelberglaan echter omgedoopt in Wolter Heukelslaan, vernoemd naar de op 22 januari 1945 door de Duitsers gefusilleerde Utrechtse verzetsstrijder.

Het vernoemen van straten naar personen tijdens hun leven wordt bijna altijd ontraden, met als enige uitzondering de leden van het koningshuis. Het voorbeeld van Mengelberg maakte duidelijk waarom: het was immers mogelijk dat een latere levenswandel een smet op de naam zou werpen. In Utrecht was het - op Mengelberg na - gebruikelijk om deze terughoudendheid na te streven, maar dat gold niet voor andere gemeenten. De gemeente Zuilen vernoemde met enige regelmaat levende personen, zoals in 1931 burgemeester F.C.C. Tuyll van Serooskerken en enkele vliegers in de Vliegeniersbuurt en in 1953 burgemeester O. Norbruis. Toch deed Utrecht het zelf ook toen men in 1949 een straat vernoemde naar oud-burgemeester J.P. Fockema Andreae en in 1962 naar oud-burgemeester G.A.W. ter Pelkwijk. Fockema Andreae lag echter op dat moment ernstig ziek in het Diaconessenhuis en kreeg de mededeling op zijn zeventigste verjaardag. Ter Pelkwijk kreeg het te horen ter gelegenheid van

De professor Zonnebloemlaan is op verzoek van de bewoners als straatnaam gegeven. De locoburgemeester gaf hiervoor zijn toestemming. De naam van een niet-bestaande persoon paste eigenlijk niet binnen de richtlijnen van de Commissie Straatnaamgeving.

in uitspraak óf schrijfwijze met reeds bestaande straatnamen. Voor het vernoemen van personen gold dat met uitzondering van de Koninklijke Familie, alleen overleden personen in aanmerking kwamen. Uitzonderingen moesten extra gemotiveerd kunnen worden. De familienaam zou voluit worden geschreven, maar voornamen werden niet gebruikt tenzij de persoon juist bekend was mét voornaam. Titulatuur bij academische titels werd weggelaten, maar aanspreektitels konden wel worden opgenomen. In alle gevallen was het van belang dat de persoon een onbesmet oorlogsverleden had of geen misstappen had begaan. Zowel de commissie als de VNG gaf in hun richtlijnen nadrukkelijk aan: ga niet mee in de waan van de dag. De commissie gaf gevraagd én ongevraagd advies aan het college van B&W, maar het besluit over de straatnaamgeving bleef

zijn tachtigste verjaardag. Meer recentelijk zijn het met name sporthelden die vernoemd worden. Dit gebeurde veelal op initiatief van B&W en niet als voorstel van de Commissie Straatnaamgeving. Aangestoken door het succes van een sporter en vaak ondersteund door de publieke opinie werd een Utrechtse sporter dan bij zijn leven vernoemd. In 1965 viel de eer te beurt aan de Olympisch judokampioen Anton Geesink 'in verband met de uitnemende sportprestaties.' Toen hij zijn eigen sportschool opende aan de Omloop, werd dit deel van de straat omgedoopt tot Anton Geesinkstraat. Geesink die boven de sportschool woonde, zal waarschijnlijk de enige Utrechter zijn die ooit op zijn eigen straat heeft gewoond. Olympisch schaatskampioen Jochem Uytenga kreeg in 2002 een plantsoen in Oog in Al naar hem vernoemd. Dat scheelde een lastige omnummering, aangezien er geen huisnummers aan het plantsoen gelegen waren. Recent is de fietsbrug over het Amsterdam-Rijnkanaal vernoemd naar Dafne Schippers naar aanleiding van haar wereldkampioenschap op de tweehonderd meter.

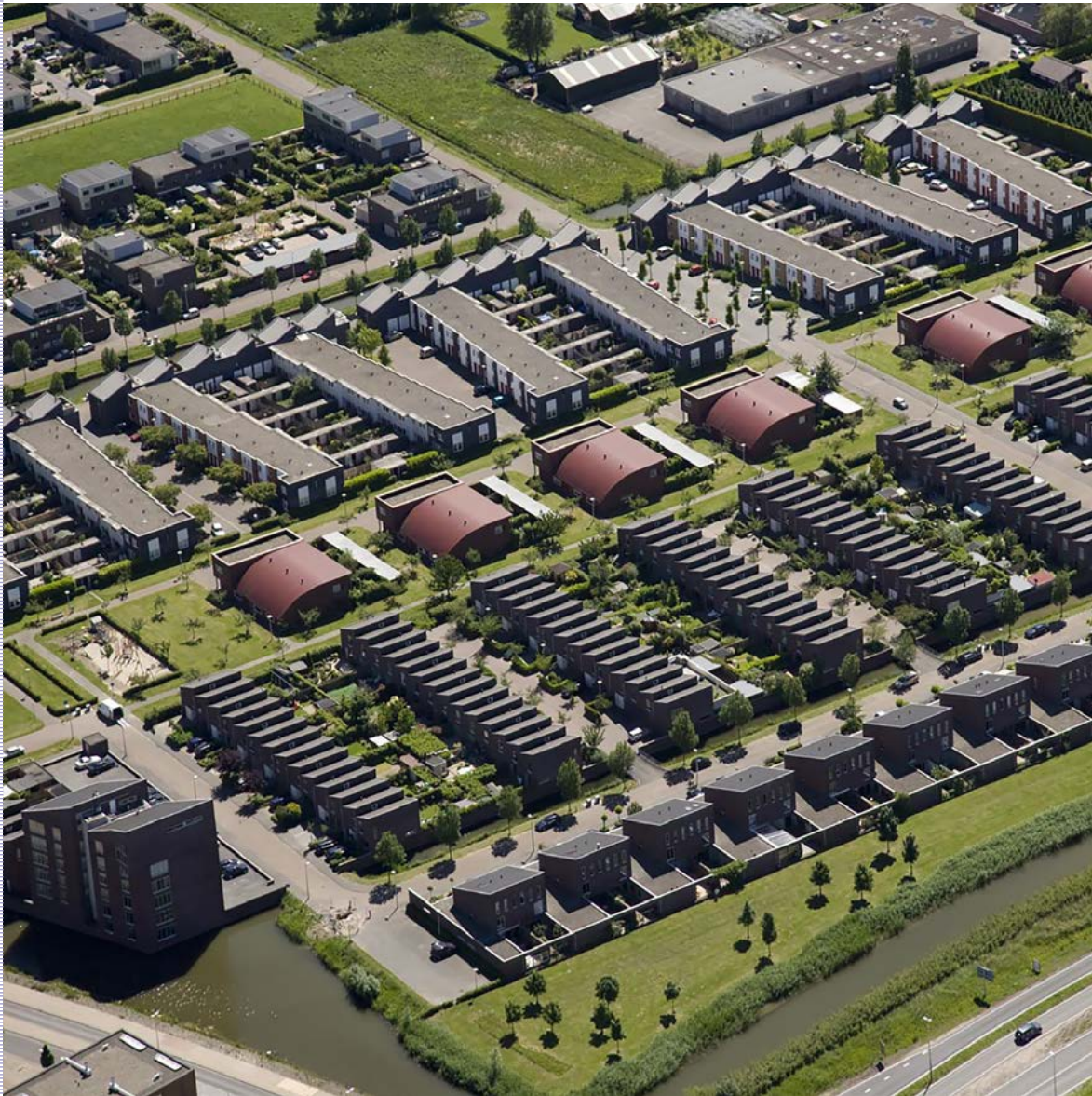
voorbehouden aan B&W. Toen bewoners in Tuindorp in 1999 met de suggestie kwamen om een nieuwe straat de naam van professor Zonnebloem of professor Barabas te geven - het was immers de professorenbuurt - was dat voor de commissie geen optie. Het waren stripfiguren en geen bestaande personen, ook ontbrak elke relatie met Utrecht. Maar de toenmalige locoburgemeester besloot dat de naam professor Zonnebloem moest kunnen en gaf zijn goedkeuring. Ten aanzien van het verzoek in 2007 om de Potterstraat om te dopen in Harry Potterstraat, volgde B&W wel het negatieve advies van de commissie.

'straatnamen zijn soms
ook monumenten'

hoofdstuk

5

De wijk Langerak kreeg een bebouwing met hofjes aan doorlopende straten. Een logische huisnummering was een lastige opgave.

LEIDSCHE RIJN

De grootste Vinex-locatie van Nederland

In 1991 kwam het Ministerie van Verkeer, Ruimtelijke Ordening en Volkshuisvesting met de Vierde Nota Ruimtelijke Ordening Extra (VINEX). In de nota werden uitgangspunten voor nieuwe woningbouwlocaties geformuleerd, met als belangrijkste uitgangspunt dat uitbreidingen dicht bij de bestaande stadscentra zouden worden gebouwd. Zo'n 'compacte stad' zorgde er voor dat de bewoners makkelijk gebruik konden maken van voorzieningen van de bestaande stad, het liefste met de fiets of het openbaar vervoer. Bij Utrecht kwam in het westelijk weidegebied en deels op grondgebied van de gemeente Vleuten-De Meern de grootste van alle Vinex-locaties Leidsche Rijn. In 1994 stemde Vleuten-De Meern na enig tegenstribbelen in met het 'ontwikkelingsplan', maar een groot groen gebied tussen beide gemeenten moest voorkomen dat ze aan elkaar vast groeiden. Het voorkwam uiteindelijk niet het opheffen van de gemeente Vleuten-De Meern op 1 januari 2001. Het bureau BVR van Riek Bakker werd aangetrokken om samen met beide gemeenten een masterplan te maken. Om zo'n groot nieuw stuk stad identiteit en eigenheid te geven, werden zoveel mogelijk de historische landschapsinrichting, bestaande bebouwing en archeologische vindplaatsen geïncorporeerd. Andere belangrijke opgaven waren het verminderen van de barrièrewerking van zowel de rijksweg A2 als van het Amsterdam-Rijnkanaal. Over het kanaal zouden nieuwe bruggen komen en een deel van de A2 zou worden overkapt. Het Masterplan Leidsche Rijn legde de ontwikkelingen op grote lijnen vast, de uitwerking zou vele jaren duren en werd uitgevoerd onder regie van het in 1995 speciaal hiervoor opgerichte Projectbureau Leidsche Rijn Utrecht. De gemeente had niet voldoende ambtelijke capaciteit voor dit grote project en was bovendien al twintig jaar niet meer bezig geweest met grootschalige stadsuitbreiding. Het Projectbureau werd een zelfstandig onderdeel van de gemeente met eigen medewerkers en eigen middelen en stuurde de

totale planontwikkeling aan. De Commissie Straatnaamgeving kreeg van het gemeentebestuur de opdracht om nauw samen te werken met het Projectbureau Leidsche Rijn Utrecht.

Langerak

Die samenwerking verliep aanvankelijk niet soepel. De wijk- en buurtnamen waren door het Projectbureau bedacht en het bureau had ook een onderzoek laten doen naar wat het landschap en de bodemstructuur aan namen zouden kunnen opleveren. Toen deze lijst door de commissie op bruikbaarheid werd getoetst, bleek het nauwelijks iets op te leveren. Teveel namen zouden gelijkloidend worden met reeds bestaande straatnamen. Het voornemen van het Projectbureau om een extern bureau in te huren voor de naamgeving viel ook slecht bij enkele commissieleden. Bij navraag bleek gelukkig dat men van dit voornemen was afgestapt. Tegelijkertijd bleef er onduidelijkheid bestaan over de exacte rolverdeling tussen het Projectbureau en Commissie Straatnaamgeving en wie de keuze voor de naam uiteindelijk bepaalde. Om de samenwerking soepeler te laten verlopen, werd besloten om regelmatig van gedachten te wisselen en om elkaar op de hoogte te houden van ontwikkelingen met betrekking tot de wijk- en de straatnaamgeving. Ondertussen werd er in de commissie nagedacht over de naamgeving van de wijk Langerak, waarvan de eerste paal op 4 december 1997 de grond in ging. In de wijk kwam een belangrijke verkeersas met een parallelle waterloop waarvoor de commissie de naam Langeraksesingel koos. Bij de woonbuurten ging de discussie onder andere over het achtervoegsel. Er was gevraagd om te kiezen voor achtervoegsels die te maken hadden met het Hollandse landschap, maar dat viel niet mee aangezien veel termen (zand, veen, klei, vliet e.d.) al in bestaande straatnamen aanwezig waren. De suggestie om riviernamen te kiezen die eindigden op 'rak' viel bij alle commissieleden in goede aarde. Dat zou goed aansluiten bij de wijknaam Langerak en ook bij het vele water dat in het stedenbouwkundig plan was opgenomen. De eeuwenoude vletsloten in het gebied waren namelijk in het ontwerp omgevormd tot grachtjes waar de bebouwing aan kwam te liggen. Aan het Projectbureau werd het voorstel gestuurd met namen als Damrak, Gouderak en Skagerrak.

Huisnummering

De Langerakdiscussie in de commissie ging niet alleen over de namen, maar ook over zaken als bereikbaarheid en huisnum-

HUISNUMMERING

Een doorlopende huisnummering werd in Nederland voor het eerst ingevoerd op 1 februari 1795 onder Frans gezag. In 1851 kwam minister Thorbecke met een nieuwe verordening, omdat 'de zorg voor eene geregelde nummering der huizen een maatregel van bestuur is van het hoogste belang'. Volgens de verordening moest elk gebouw een doorlopend nummer per wijk krijgen, het nummer moest aan de voorzijde van het gebouw op een zichtbare plaats worden bevestigd en van een bepaalde afmeting te zijn. Een stad van een zekere omvang diende de wijken te benoemen met een letter uit het alfabet en die letter moest naast het nummer vermeld worden.

In 1879 kwam de gemeente Utrecht met een eigen verordening 'aangezien door den voortdurende aanbouw in nieuwe buitenwijken de huisnummering in een zo gebrekkige toestand is geraakt, dat de vernieuwing daarvan o.i. niet meer kan worden uitgesteld'. Ook binnen de singels was door sloop en nieuwbouw de bestaande nummering soms doorbroken, maar dat viel over het algemeen goed te repareren. In de nieuwe buurten buiten de singels leidde het toevoegen van bebouwing echter tot grote problemen in de bestaande nummering. Soms was aan huizen op meerdere percelen naast elkaar slechts één huisnummer gegeven met een groot aantal lettertoevoegingen 'een hulpmiddel waartoe slechts bij uitzondering een toevlucht genomen behoorde te worden'. Bij andere huizen was de nummering geheel achterwege gelaten. De gemeente besloot in de buitenwijken het voorbeeld van Amsterdam, Rotterdam en Den Haag te volgen en per straat te gaan nummeren. De straten zouden de oneven nummers aan de rechterzijde krijgen en de even nummers aan de linkerzijde. Straten, grachten en pleinen met slechts aan één zijde bebouwing werden doorlopend genummerd en de nummering moest zoveel mogelijk in dezelfde richting geschieden, waarbij in principe 'de singel' als uitgangspunt werd genomen. Binnen de singels werd vervolgens in 1890 de oude wijkhuisnummering omgezet naar straathuisnummering.

De zorg voor een correcte huisnummering bleef en leidde in de twintigste eeuw tot diverse nieuwe verordeningen en regels, met name toen de automatisering in omvang toenam. In de Commissie Straatnaamgeving zat ook altijd een vertegenwoordiger van de gemeentelijke dienst die zich bezig hield met de huisnummering. Sinds 2006 deed ook een ambtenaar mee die verantwoordelijk was voor de Basisregistraties Adressen en Gebouwen. Nog steeds kan de huisnummering van nieuwbouw in een bestaande omgeving een hele puzzel zijn.

mering. De woningen in dit deel van Langerak bestonden voor een deel uit hofjes, waarvan er meerdere aan één straatnaam kwamen te liggen. Een logische huisnummering was daarbij van groot belang. Ook bleek dat bij sommige bebouwing de straten doorliepen aan weerszijden van een niet oversteekbare verkeersstraat, wat onduidelijkheid in de nummering op zou kunnen leveren. Een voorstel om de toevoeging 'noord' als in 'Kreekrak-Noord' toe te passen, kon echter voor de postbezorging problemen opleveren, aangezien mensen bij adressering zo'n toevoeging nogal eens geneigd waren te vergeten. De eenvoudige oplossing om een andere naam te geven aan dit deel van de straat stuitte op het bezwaar dat de commissie terughoudend wilde zijn in het toekennen van de namen. Langerak zou er nog flink wat straten bij krijgen en het thema met het achtervoegsel 'rak' was niet onuitputtelijk. Om te voorkomen dat er een tekort aan namen met het achtervoegsel 'rak' zou kunnen ontstaan, werd een lijst met mogelijke namen samengesteld. Toen men tijdens de commissievergadering deze lijst naliep, deed zich opeens de oplossing voor. Door te kiezen voor een ander achtervoegsel zoals gracht, laan, pad en dergelijke, werden namen die eerder afvielen toch mogelijk. Dit leverde namen op als Kreekraklaan en Houtrakgracht. Het voorstel van de commissie werd door B&W overgenomen, met uitzondering van de naam Langeraksesingel voor de stadsas. B&W vond het achtervoegsel singel niet passend bij een doorgaande weg en de commissie stelde als alternatief de naam Langerakbaan voor.

Vleuten-De Meern

Vleuten-De Meern had zijn eigen straatnamencommissie en deze was in 1997 al begonnen met de naamgeving van de grote uitbreidingswijk Veldhuizen. De wijk kreeg zeven buurten met thema's als Waterland (rivieren), Polderland (polders), Hoogland (bergen) en Laagland (veldbloemen). In 1997 kwamen beide commissie bij elkaar om kennis te maken en af te stemmen. Tijdens die eerste vergadering werd geconstateerd dat er veel dubbele en gelijkkluidende straatnamen waren. De commissie van Vleuten-De Meern ging er echter vanuit dat de gemeenten apart zouden blijven bestaan en het dus een niet al te groot probleem hoefde te vormen. Beide commissies spraken de intentie uit om bij de nieuwe wijken wel dubbelingen te voorkomen en de voorstellen voor nieuwe namen van te voren met elkaar te delen. In 2001 werden de gemeenten alsnog samengevoegd en 'kreeg' Utrecht er 350 straatnamen bij. Het veranderen van straatnamen was om praktische redenen

niet aan de orde. In 2000 had B&W daarom besloten om in de (nieuwe) gemeente Utrecht een kernenstructuur in te stellen. Deze bestond uit de kernen Haarzuilens, De Meern, Vleuten en Utrecht. In de gemeentelijke administratie zou in het vervolg de code ingevuld worden voor de woonplaats (één van de vier kernen) én een code voor de woongemeente die voor alle vier gelijk was: Utrecht. De postadressering bleef gekoppeld aan de woonplaats en dus aan de bestaande postcode. Zo veranderde er in feite alleen iets in de gemeentelijke basisadministratie en hoefden er geen wijzigingen in straatnamen plaats te vinden. Slechts in een klein aantal gevallen werd de straatnaamgeving in Vleuten-De Meern aangepast aan de Utrechtse systematiek. Dat betrof bijvoorbeeld de schrijfwijze Sint die werd vervangen door het in Utrecht gebruikelijke St. Voor de hulpdiensten was het toevoegen van de wijknamen een goed middel om de vindbaarheid te bevorderen.

De naamgeving van dit westelijk deel van Leidsche Rijn werd voor een belangrijk deel na de grenswijziging in overleg met het Grondbedrijf van de gemeente uitgevoerd. Hier werden de thema's aansluitend op de eerdere keuzes voor Veldhuizen vooral aan de natuur gerelateerd.

Thema's van de twintigste eeuw

De straatnaamgeving werd per deelgebied uitgewerkt. De verantwoordelijke projectleider van het Projectbureau Leidsche Rijn kwam met de commissie praten en lichtte het stedenbouwkundig plan toe. Ook het verwachte aantal straten werd zo mogelijk al aangegeven, evenals wensen en suggesties ten aanzien van de straatnaamgeving. De commissie op haar beurt hechtte aan het vroeg bekend zijn van de belangrijkste infrastructuur, zodat de begrenzing van de verschillende wegen en straten vastgesteld kon worden. Deze wijze van werken zorgde ervoor dat er geen grote samenhangende namenstructuur voor heel Leidsche Rijn ontwikkeld werd, zoals bijvoorbeeld bij Kanaleneiland of Voordorp nog wel was gebeurd. Het enige onderliggende thema waar de commissie invloed op had was de vernoeming van personen waarvan de verdiensten in de twintigste eeuw tot stand waren gekomen, zoals ook Leidsche Rijn zijn start in de twintigste eeuw had. Deze thema's zouden met name in de wijken Terwijde en Parkwijk, Het Zand uitgewerkt worden. In Terwijde werden componisten van operettes en van musicals vernoemd. Het thema musicalcomponisten leverde namen op als de Lionel Barthof, de Ivor Novellostraat en de Harry Banninkstraat. Ook werden jazz-componisten en bandleiders vernoemd als Sonny Rollins, Miles Davis en Erroll

In Leidsche Rijn werden componisten en schrijvers uit de twintigste eeuw vernoemd. Zowel Harry Bannink als Annie M.G. Schmidt kreeg een straat naar zich vernoemd. De foto is genomen bij de uitreiking van de Gouden Harp in 1967. Rechts naast hen staat componist Joop de Leur.

Nederlandse kunstenaars uit de twintigste eeuw, zoals Jopie Huisman (1922-2000) en M.C. Escher (1898-1972), kregen een straat naar zich vernoemd in Leidsche Rijn.

Garner. Dat bij Engelse namen de verstaanbaarheid soms nauw luisterde, bleek toen een nieuwe bewoner van een huis in de Benny Goodmanstraat de commissie meldde dat kennissen lacherig reageerden omdat ze meenden de 'ben niet goed manstraat' te verstaan.

In de buurt Het Zand werd het thema Nederlandse kinderboekenschrijvers met namen als Thea Beckman, Mies Bouhuys en Dick Bruna gebruikt. Voor de nog in leven zijnde Dick Bruna moest een uitzondering gemaakt worden op de richtlijnen en daarvoor was apart instemming van B&W nodig. Ook Dick Bruna zelf gaf toestemming waarbij hij zijn schepping nijntje het - getekende - woord liet doen.

Voor de buurt Grauwaart was in 2007 door het Projectbureau gedacht aan het thema buitenlandse architecten. De commissie meende echter dat er verwarring zou kunnen ontstaan omdat er een grote afstand was met de buurt met namen van Nederlandse architecten. Deze beide zou men immers naast elkaar verwachten. Daarom stelde de commissie voor om voor namen van beeldhouwers te kiezen en men gaf als voorbeeld (Ossip) Zadkinesingel en Henry Mooresingel. Een belangrijke hoofdstructuur in Grauwaart kreeg de naam Jan Wolkerssingel, aangezien Jan Wolkers een passende verbinding vormde tussen de straten met schrijversnamen (Anna Blamanstraat, Simon Vestdijkstraat) en de nog toe te kennen namen van beeldhouwers. Toen men contact opnam met de weduwe van Jan Wolkers, stelde zij voor om Nederlandse beeldhouwers te vernoemen en zo kwamen hier namen als Charlotte van Pallandthof en Pieter d'Hontlaan. Andere voorgestelde namen als Hildo Krophof zouden er uiteindelijk niet komen. Dat had alles te maken met de grote banken- en vastgoedcrisis die in 2008 uitbrak. Bouwplannen kwamen stil te liggen en zouden pas na jaren weer opgepakt worden, maar dan vaak met een ander programma en andere stedenbouwkundige context. Dat kon soms ook consequenties hebben voor reeds vastgestelde straatnamen.

Centrum Leidsche Rijn

In 2006 stelde de gemeenteraad het masterplan voor Leidsche Rijn Centrum vast. Dit centrum zou de meest stedelijke plek van heel Leidsche Rijn worden met winkels, horeca, culturele en maatschappelijke voorzieningen, kantoren en appartementen. Het mocht in de ogen van de plannenmakers het tweede centrum van Utrecht worden. Een deel van het gebied kreeg te maken met hoogteverschillen vanwege de aansluiting op de overkapping van de A2. In het noorden was de 262 meter

hoge Belle van Zuylentoren gepland. Architect Jo Coenen had voor de van noord naar zuid lopende straten een gritpatroon bedacht met loodrechte, evenwijdige straten vergelijkbaar met het stratenpatroon van Manhattan. De straten die van oost naar west liepen kregen meer variatie en vanwege de niveauverschillen ook trappen en doorgangen. Ze zouden zo de sfeer uitstralen van straten in mediterrane steden. Voor de straatnamen van het loodrechte grit dacht het Projectbureau aan rangtelwoorden van één tot en met tien, net zoals in Manhattan. De Eerste Straat, Tweede Straat tot en met Tiende Straat. Voor de oost-west straten dacht men in eerste instantie aan namen van Europese hoofdsteden of aan namen van Zuid-Europese havensteden rond de Middellandse Zee. De commissie besprak de voorstellen en zag een aantal bezwaren voor het gebruik van rangtelwoorden. Zo leek de Tiende Straat teveel op de Tiendstraat en kon de rangorde ook als een kwalificatie van belangrijkheid opgevat worden. Daarbij meende men dat het voorbeeld van Manhattan met zijn lange straten van een geheel andere allure was dan deze soms vrij kleine straten in het centrum van Leidsche Rijn. De commissie had wel begrip voor de intentie om hier namen te kiezen met een internationale allure. Ze stelde als alternatief voor om te kiezen voor internationale schrijvers uit de twintigste eeuw als Ernest Hemingway en John Steinbeck, aangevuld met enkele aansprekende namen uit de negentiende eeuw als Anton Tsjechov en Emile Zola. Deze chique namen zouden door hun grandeur uitstekend passen bij de ambitie voor dit gebied. In een volgend overleg met het Projectbureau bleek dat deze zich wel kon vinden in de kritiek op de rangtelwoorden. In gezamenlijkheid werd besloten om te kiezen voor namen van Midden-Europese hoofdsteden voor de horizontaal lopende wegen en bekende plaatsen aan de Middellandse Zee voor de verticaal lopende wegen. Terwijl deze besprekingen plaatsvonden verscheen er een bericht in de media dat de straten in Leidsche Rijn Centrum vernoemd zouden worden naar leestekens. Volgens het bericht had de Commissie Straatnaamgeving dichter Ingmar Heytze om suggesties gevraagd en was hij met de Dubbele Punt gekomen. Andere straten zouden namen krijgen als Vraagteken, Puntkomma, Hoofdletter en Uitroepteken. De Belle van Zuylentoren kreeg als adres Uitroepteken 1. De datum van het bericht was 1 april.

De Belle van Zuylentoren zou er uiteindelijk niet komen, de vastgoedcrisis was hier mede debet aan.

Een reeks bouwcranes in het Leidsche Rijn Centrum trekt grote belangstelling. Door de crisis was de bouw enige tijd vertraagd, maar op dit moment wordt volop aan het nieuwe centrum gewerkt. De straten en pleinen krijgen namen van Europese hoofdsteden.

Het wijzigen van straatnamen

Ook in een nieuwe wijk als Leidsche Rijn kwamen er verzoeken van bewoners om hun straatnaam te mogen wijzigen. In 2010 waren het de Chinese bewoners van een ouderenwoongroep in de George Jarnostraat in Terwijde, die grote moeite bleken te hebben om de naam van deze Hongaarse componist uit te spreken. Maar noch de commissie noch het Projectbureau waren een voorstander van wijziging van de naam. Een naamswijziging zou voor de andere bewoners en voor de instellingen die aan de straat gevestigd waren teveel ongemak opleveren. De Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) had al eens gemeld dat bij verandering van een bestaande straatnaam de diverse (semi)overheden, banken en dergelijke instellingen duizenden bestanden en verbindingen moesten bewerken. In datzelfde jaar was een ernstiger zaak aanleiding voor een verzoek tot naamswijziging, opnieuw in de componistenbuurt in Terwijde. In de Heinrich Bertéstraat werd een homostel zo getreiterd door jongeren uit de buurt dat zij uiteindelijk besloten te verhuizen, waarbij zij hun huis met verlies moesten verkopen. De zaak kreeg veel aandacht van de media. Een aantal bewoners vroeg vervolgens om een wijziging van de straatnaam, omdat zij meenden dat het voorval en de media-aandacht de prijs van de woningen negatief zou beïnvloeden. In deze gevoelige kwestie zette de commissie de argumenten zorgvuldig op een rij. In principe was het mogelijk voor B&W om de naam te wijzigen, zij het dat ook de nieuwe naam weer passend zou moeten zijn in het thema van operette componisten. Het zou kunnen dat er andere bewoners in de straat woonden, die het er niet mee eens waren. Zij konden weliswaar geen bezwaar maken tegen het straatnaambesluit, maar wel tegen het besluit tot wijziging van de huisnummering. Eventuele schade als gevolg van deze wijziging konden zij vervolgens bij de gemeente claimen. Het belangrijkste was echter de inhoudelijke overweging. Een straatnaamwijziging om redenen van verlies aan woningwaarde schiep een ongewenst precedent. Ook nam een nieuwe straatnaam de overlast niet weg en toekomstige kopers zouden zich door een verandering van naam niet zo makkelijk laten misleiden. Kortom: de straatnaam was niet het probleem en de commissie adviseerde dan ook om deze niet te veranderen. Dat advies werd overgenomen.

Willem-Alexander en Máxima

De naamgeving van de parken in Leidsche Rijn kende weer een geheel eigen dynamiek, waar de commissie vaak weinig invloed op had. Het grote centrale park was aanvankelijk door

Het Leidsche Rijn park werd op verzoek van de Stichting Vrienden van het Leidsche Rijn park gewijzigd in Máximapark. De aanleiding was de veertigste verjaardag van - toen nog - prinses Máxima.

de gemeente Vleuten-De Meern de naam Rijsche Park gegeven. Na de grenswijziging werd de naam in 2003 gewijzigd in Leidsche Rijnpark. In 2011 verzocht de stichting Vrienden van het Leidsche Rijn Park aan B&W om de naam van het park te wijzigen in Máximapark ter gelegenheid van haar veertigste verjaardag. Op 16 mei 2011 werd door de toenmalige wethouder het nieuwe logo Máximapark onthuld. Vervolgens bleek dat niet alle bewoners hier blij mee waren en ging er een petitie naar B&W met het verzoek de naamswijziging terug te draaien. 'Er is maar één Leidsche Rijnpark in Nederland', stelden zij. Dat protest heeft de commissie overigens nooit bereikt. Toen op het tunneldak over de rijksweg A2 een park gerealiseerd zou worden, mochten de bewoners van Leidsche Rijn meedenken over de inrichting van dit park én over de naamgeving. Er werd een oproep gedaan via de lokale media en op de Facebookpagina van de gemeente. Dit leverde bijna vijfhonderd namen op. Vervolgens konden mensen uit deze lijst vijf favorieten aangeven op basis waarvan een shortlist van tien best scorende namen werd samengesteld. De tien meest gekozen namen waren Belle van Zuylenpark, Willem-Alexanderpark, Alexiapark, Leidsche Rijnpark, Dick Brunapark, Het Groene Dak, Tunnelpark, Dakpark, de Daktuin en A2park. De Commissie Straatnaamgeving adviseerde vervolgens B&W om 'Het Groene Dak' als naam toe te wijzen, met als argument dat men de groene strook niet representatief vond voor een park en daarom namen als Belle van Zuylenpark of Willem-Alexanderpark niet passend achtte. Tegelijkertijd was er een motie ingediend door het CDA en de Christen Unie om ter gelegenheid van de troonsbestijging van Willem-Alexander het centrale plein in Leidsche Rijn Centrum de naam Koning Willem-Alexanderplein te geven. Dit centrale plein had echter al een officiële naam, namelijk Brusselplein. De commissie adviseerde om dit plein niet te hernoemen omdat Europese hoofdsteden nu eenmaal het thema was van deze wijk. Het kon verwarrend werken als er een Willem-Alexanderplein tussen lag. In plaats daarvan stelde de commissie voor om de Centruboulevard te wijzigen in Koning Willem-Alexanderboulevard. B&W knoopte in haar besluitvorming echter deze beide zaken aan elkaar en gaf het dakpark de naam Willem-Alexanderpark. De commissie kon uiteindelijk wel instemmen met de naam aangezien er uit de shortlist was gebleken dat er draagvlak was voor de naam Willem-Alexanderpark. Ook paste het in de Utrechtse traditie om de parken te vernoemen naar leden van het Koninklijk Huis.

hoofdstuk

6

De bouw van de ULU-moskee was aanleiding voor de commissie om hier Moskeeplein als straatnaam te adviseren. Het zou het eerste Moskeeplein in Nederland zijn.

PARTICIPATIE

Toenemende Participatie

De rol van de participatie van bewoners was in de loop van het nieuwe millennium steeds belangrijker geworden. Het stond niet alleen hoog op de politieke agenda, maar burgers waren in het algemeen ook mondiger en wilden graag meedenken met de ontwikkelingen in hun buurt en stad. De Commissie Straatnaamgeving zou dan ook steeds vaker de ruimte bieden aan belanghebbenden om invloed te hebben op de keuze van de straatnamen. De sociale media maakten het ook eenvoudiger om de burgers via peilingen te betrekken. Wel bleef de commissie uiteindelijk altijd gehouden aan de richtlijnen en daar kon niet al te vrij mee worden omgegaan, want de eisen die door de hulpdiensten werden gesteld aan straatnaamgeving werden steeds strenger. Dat gold vooral de uitspreekbaarheid van de namen en het voorkomen van gelijkkluidendheid met reeds bestaande namen, ook omdat niet iedere inwoner de Nederlandse taal goed beheerste. Bij bestaande buurten en wijken lag het thema van de namen natuurlijk al vast. De commissie legde dan binnen die thematiek aan de bewoners een lijst met mogelijke straatnamen voor waaruit zij een keuze konden maken. Bij nieuwe wijken waar nog geen bewoners waren, had de Commissie Straatnaamgeving contact met de projectontwikkelaar, de wijkmanager en/of de gemeentelijke projectleider over de straatnamen. De mate van participatie was dan mede afhankelijk van de initiatieven van de ontwikkelaar of projectleider. In 2014 zou de commissie een apart artikel in haar richtlijnen opnemen over participatie.

Het Moskeplein

Plannen voor de 'Kop van Lombok' speelden al sinds de jaren negentig van de twintigste eeuw. In de loop van die eeuw was er in dit deel van de wijk rigoureuus gesloopt om het verkeer ruim baan te geven op en rond het Westplein. De stadsvernieu-

wing van de jaren tachtig en negentig en het succes van de multiculturele Kanaalstraat hadden een positieve uitwerking op de wijk die steeds populairder werd. In 1997 kreeg architecte Marlies Rohmer de opdracht om een stedenbouwkundig plan te ontwerpen voor de kop van Lombok met appartementencomplexen, winkels en een grote nieuwe moskee. Deze ULu-moskee kwam op een groot plein te liggen aan de as van de Kanaalstraat. Door allerlei omstandigheden duurde het jaren voordat er daadwerkelijk met de bouw werd begonnen. Ondertussen waren opdrachtgever Bouwfonds, een klankbordgroep van bewoners uit Lombok en vertegenwoordigers van de moskee in gesprek gegaan over de straatnamen. De gemeentelijke projectleider die de toelichting gaf op de plannen aan de Commissie Straatnaamgeving noemde de namen die naar voren waren gekomen: Damplein, Lombokplein en Moskeplein. De commissie besprak de namen en kwam tot de conclusie dat zowel Damplein als Lombokplein af moesten vallen vanwege de verwarring die ze zouden opleveren voor de hulpdiensten. Damplein leek veel te veel op Domplein. Lombokplein en Lombokstraat zouden de verwachting wekken dat ze naast elkaar lagen, wat absoluut niet het geval was. De naam Moskeplein was niet alleen om die redenen een goede keuze. Ook inhoudelijk was de commissie er over te spreken. Er waren immers in Nederland talloze kerkpleinen vanwege de aanwezigheid van een kerk. De aanwezigheid van de nieuwe ULu-moskee gaf nu de gelegenheid om het eerste Moskeplein in Nederland te benoemen. Tegelijkertijd deed de naam ook recht aan de vele nieuwe Nederlanders die in de wijk woonden. De naam Moskeplein werd op 18 juni 2010 vastgesteld door B&W.

Internationaal multiculturalisme

Tegen het straatnaambesluit kon geen bezwaar worden ingediend, maar wel tegen het daaropvolgende huisnummerbesluit. Toen bleek Bouwfonds bezwaar te maken tegen de naam Moskeplein met als argument dat een straat niet vanzelfsprekend genoemd werd naar een gebouw dat er stond. Zij haalde als voorbeeld de Antonius van Paduakerk aan die zijn adres aan de Kanaalstraat had. Het Bouwfonds meende dat de nieuwbouw geadresseerd moest worden aan de omliggende straten. Voor het argument dat een straatnaam niet aan een gebouw ontleend kon worden, was de commissie niet gevoelig. Er waren voorbeelden te over, denk alleen al in Utrecht aan het Stationsplein, het Jaarbeursplein en de Stadhuisbrug. Men vermoedde een andere reden voor het bezwaar en ging in gesprek met een vertegenwoordiger van Bouwfonds. Het

boven: Kalveren en enkele veehandelaren in de veemarkthallen in 1982.

onder: De straten op het Vee-marktterrein zijn vernoemd naar dierenrassen. Het Livar varken wordt sinds 1999 gehoed door een aantal Limburgse varkenshouders in samenwerking met Abdij Lilbosch in Echt.

bleek dat de ontwikkelaar vreesde dat de naam Moskeplein nadelig uit zou pakken als adres voor de appartementen. De crisis op de huizenmarkt speelde hen bij de verkoop parten en men zag de naam als een extra commercieel risico. Bouwfonds had als visie voor het gebied gekozen om het een internationaal multiculturalisme uit te laten stralen. Daarom had men ook de appartementengebouwen namen als Buenos Aires en Los Angeles gegeven. Te midden van deze Zuid-Amerikaanse en Amerikaanse associaties zou ook 'het Arabische' met de moskee een plek krijgen. Maar door de naam Moskeplein werd dit laatste te veel benadrukt en dat paste niet in de visie van de ontwikkelaar. Waarom konden de appartementen niet aan de Kanaalstraat geadresseerd worden? Ongelukkigerwijs waren er door miscommunicatie binnen de gemeente al huisnummers aan de appartementen en de moskee toegekend die lagen aan de bestaande straten Kanaalstraat, Damstraat en Kanonstraat. Deze waren echter zo onlogisch en met allerlei alfabetische toevoegingen dat de hulpdiensten ze als onwerkbaar verklaarden. Ze zouden dan ook weer ingetrokken worden. De commissie wenste niet om commerciële redenen in te stemmen met het veranderen van de naam Moskeplein. Om maar te zwijgen van het tumult dat bij het moskeebestuur zou ontstaan als de naam Moskeplein weer werd ingetrokken. De commissie kreeg voor haar vasthoudendheid een adhesiebetuiging van de 'Ontwikkelgroep Lombok Centraal', voorheen de klankbordgroep Lombok. De naam Moskeplein bleef en met de verkoop van de appartementen ging het uiteindelijk ook voorspoedig. Overigens was er in Overvecht al een Moskeedreef geweest. Deze straatnaam (besluit 1967) zou in 1975 op advies van de commissie worden ingetrokken, omdat de bouwplannen gewijzigd waren uitgevoerd en de straat slechts uit een parkeerhaven bestond.

Veemarkt

Een nieuwbouwplan waarbij vanaf het begin participatie hoog in het vaandel stond, was de bebouwing van het Veemarktterrein. In 2012 werd de Utrechtse veemarkt gesloten en de hallen gesloopt. Naast vee waren hier door de jaren heen vele andere zaken verhandeld, waarvan de markt in tweedehandsauto's lange tijd internationaal bekend was. Op het terrein zouden nu ruim zeshonderd woningen gebouwd worden en de toekomstige bewoners werden intensief bij de plannen betrokken. Er was veel ruimte voor het particulier opdrachtgeverschap wat betekende dat bewoners zelf hun huis konden laten ontwerpen. Ook voor de ongeveer tien straatnamen die nodig waren, werd

De Flevolanderstraat is vernoemd naar een schapenras.

gekeken naar een goede vorm van participatie. Op verzoek van de gemeentelijke projectleider bedacht de Commissie Straatnaamgeving een aantal thema's die gerelateerd waren aan de veemarkt. Via een mailing zouden toekomstige bewoners en andere geïnteresseerden hun voorkeur duidelijk kunnen maken. De commissie kwam met thema's die te maken hadden met 'kopen en verkopen', want dat was immers lange tijd de essentie van deze plek geweest. Vandaar dat er in ieder geval voor het thema 'oud geld' werd gekozen met een lijst van namen van oude Nederlandse munten. Natuurlijk werd een thema gewijd aan het vee dat hier verhandeld was, maar dan wel aan de paarden-, varkens- en koeienrassen. Namen als paard, koe en varken zouden niet kunnen vanwege teveel gelijkenis met bestaande namen als Paardenveld, Lange Koestraat, Varkenmarkt en dergelijke. Bij dit thema noemde de commissie per diersoort een aantal rassen als voorbeeld, zoals Blaarkop voor de koe, Lippizaner als paardenras of het varkensras Cerdo Iberico. Een andere suggestie van de commissie was het vernoemen van plaatsen waar veemarkten waren of geweest waren, zoals Voorschoten en Zuidlaren. Ook gaf de commissie nog enkele niet aan de veemarkt verwante thema's als mogelijkheid, zoals Nederlandse voetbalstadions omdat de veemarkt grensde aan een sportcomplex met vele sportvelden en het thema van de Landmeetkunde (Geodesie). De landmeter was immers degene die maten en rooilijnen bepaalde voor dat het bouwen begon. Tenslotte was het nog denkbaar om aan te sluiten bij Tuindorp-Oost met namen van professoren. In totaal werden er 874 mails verstuurd aan belangstellenden met een link om te stemmen. Ook werd er een digitaal forum geopend waarop gereageerd kon worden. Op het forum werd al meteen duidelijk dat er een grote voorkeur was voor het vernoemen van de verhandelde dieren, hoewel sommigen de namen wel moeilijk vonden. Iemand suggereerde om ook dierengeluiden te gebruiken als in Hinnikstraat, Loeiplein en Mekkerhof. De keuze was uiteindelijk niet moeilijk omdat meer dan 50% van de degenen die reageerden de voorkeur uitsprak voor het thema van de verhandelde dieren. Op de tweede plaats met 26% kwam het thema oud geld. De commissie werkte vervolgens twaalf straatnamen uit van dierenrassen van varkens, koeien, paarden en schapen, met een onderschrift. Zo kwam er bij de Livarstraat te staan 'Limburg biologisch varken; oorsprong Abdij Lilbosch in Echt'. De Flevolanderstraat kreeg als onderschrift 'Oorspronkelijk een kruising van het Finse landschap met de Ile-de-France vleesschaap'. Twee jaar na het besluit zou een bewoner nog bij de commissie bezwaar maken tegen de naam Flevolander. Hij vreesde dat de naam niet met een

schapenras werd geassocieerd, maar met de in zijn ogen saaie provincie Flevoland en daardoor een negatieve invloed zou hebben op de waarde van zijn huis.

Dafne Schippersbrug

Het laten meedenken van de bevolking betekende soms ook dat recente gebeurtenissen een grote invloed konden hebben op de naamgeving. Vooral de richtlijn om geen nog in leven zijnde personen te vernoemen, kwam dan ter discussie, zoals bleek bij de fietsbrug Oog in Al. In de jaren negentig waren bij de eerste discussies over de straatnamen in Leidsche Rijn ook de bruggen over het Amsterdam-Rijnkanaal aan de orde gekomen. Naast verkeers- en spoorbruggen zou er een voetgangers- en fietsbrug komen. Deze brug verbond de wijken Oog in Al en Halve Maan met het nieuwe centrum van Leidsche Rijn. De commissie adviseerde destijds de naam van Hendrik Andriessen voor de brug, aansluitend bij het in Oog in Al gebruikte thema van componisten. Andriessen (1892-1981) was een beroemde organist, componist en dirigent en jarenlang leraar op de rooms-katholieke Kerkmuziekschool (aan de Plomporetorengracht) en directeur van het Utrechts conservatorium. De kinderen van de componist werden om toestemming gevraagd en in 1998 werd de naam Hendrik Andriessenbrug met een B&W besluit vastgelegd. Toen het definitieve ontwerp van de fietsbrug in 2014 gereed kwam, bleken sommige raadsleden niet enthousiast over deze naam en zij stelden voor om de inwoners van de stad door middel van een prijsvraag

Op 13 mei 2017 opende Dafne Schippers officieel de naar haar vernoemde brug, samen met schoolkinderen uit Oog in Al en Leidsche Rijn en wethouder Lot van Hooijdonk (rechts).

de naam voor de brug te laten kiezen. De commissie was geen voorstander van het heroverwegen van een al gegeven naam en vond het ook tegenover de familie Andriessen niet juist. De prijsvraag ging echter door op verzoek van de gemeenteraad en de naam Hendrik Andriessenbrug werd ingetrokken. De componist kreeg gelukkig vervolgens wel een plantsoen bij het Amsterdam-Rijnkanaal naar zich vernoemd, vlakbij bij de kade met de naam van zijn muzikale evenknie Johan Wagenaar. In september 2015 startte de prijsvraag voor de nieuwe naam van de brug. De commissie had de bekende randvoorwaarden meegegeven, waaronder het goed uitspreekbaar zijn, het niet lijken op reeds bestaande namen en dat het geen nog in leven zijnde persoon mocht zijn, met uitzondering van het Koninklijk Huis. Een selectiecommissie waaronder de verantwoordelijke wethouder en twee bewoners uit de beide wijken, zou in overleg met de Commissie Straatnaamgeving op basis van de inzendingen een shortlist op stellen waar op gestemd kon worden. Op de vrijdag voordat de prijsvraag de lucht in zou gaan, werd de Utrechtse Dafne Schippers wereldkampioen op de tweehonderd meter sprint. Het was een unieke prestatie voor een Nederlandse atleet en onmiddellijk werd in de lokale media een oproep geplaatst om de nieuwe brug Dafne Schippersbrug te dopen. In overleg met de burgemeester werd besloten de prijsvraag gewoon door te laten gaan. Er kwamen 450 namen binnen, waaronder namen als Bicycloop, de 'Brug van de meeste weerstand', de Fedor den Hertogbrug (een in 2011 overleden wielrenner), de Rijk de Gooijerbrug en vele variaties met de naam Oog in Al én met de naam van Dafne Schippers. Uiteindelijk werd de naam van Dafne Schippers met een overgrote meerderheid gekozen. De Snelbinder en de Everard Meijsterbrug eindigden op de tweede en derde plaats.

Toen in 2016 de verwachtingen over de Olympische prestaties van Dafne Schippers begonnen te spelen, bood de straatnaamgeving in Leeuwesteyn de gelegenheid om het fietspad in het verlengde van de fietsbrug de naam 'de Gouden Plak' te geven. Dat zou namelijk heel goed passen in het thema dat daar was gekozen. Het zou echter allemaal wat anders lopen.

Leeuwesteyn

Aan de overzijde van het Amsterdam-Rijnkanaal en grenzend aan zowel het nieuwe centrum van Leidsche Rijn als aan het Willem-Alexanderpark, werden in 2016 de voorbereidingen getroffen voor de wijk Leeuwesteyn. De naam was afkomstig van de zestiende-eeuwse buitenplaats Leeuwenstein die in de jaren vijftig bij de aanleg van dit deel van de rijksweg A2

In Leeuwesteyn zijn bij archeologische opgravingen veel voorwerpen gevonden, waaronder bijzondere munten en dit sieraad.

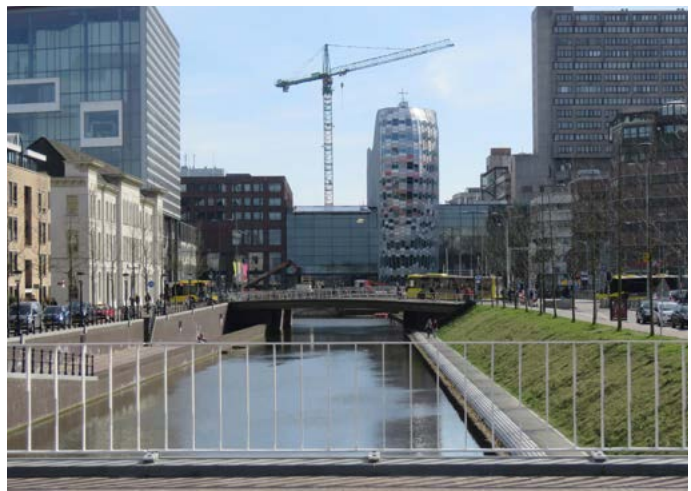
was gesloopt. Met het overkappen van de rijksweg was het wegtracé iets verlegd en kwam deze locatie beschikbaar voor woningbouw. De wijk zou door de aansluiting op het dakpark (Willem-Alexanderpark) ook hoogteverschillen krijgen. Een groene zone langs het Amsterdam-Rijnkanaal zou worden ingericht als park en hier kwam ook de Dafne Schippersbrug op uit. Bewoners van Leidsche Rijn, geïnteresseerde toekomstige bewoners en andere geïnteresseerden mochten in meerdere bijeenkomsten met de naam 'Tour de Leeuwesteyn' hun wensen en ideeën over de nieuwe wijk inbrengen. Hetzelfde zou ook weer gelden voor de ongeveer vijftien toekomstige straatnamen in Leeuwesteyn. De commissie stelde drie thema's voor waar de geïnteresseerde Utrechter uit kon kiezen. Men vond het passend om aan te sluiten bij het Europese karakter van de namen van het naastgelegen Leidsche Rijn Centrum. Tegelijkertijd waren er bij archeologische opgravingen in het gebied veel vondsten gedaan, waaronder een prachtige serie oude munten. Als een van de mogelijk thema's zou dan ook oude gouden en zilveren munten voorgesteld worden, met voorbeelden als Leeuwendaalder, Dukaat of de Rozenobel. Een ander thema werd gevormd door namen van Europese schrijvers van de twintigste eeuw, met voorbeelden als Agatha Christie en Ian Fleming. Daarmee sloot dit thema ook aan bij de wijken Oog in Al en Halve Maan die via de fietsbrug met de wijk Leeuwesteyn waren verbonden. Tenslotte werd als derde thema gekozen voor de namen van Europese beeldhouwers uit de twintigste eeuw als Constantin Brancusi en Barbara Hepworth. Het sculpturale werk van deze beeldhouwers leek te passen bij een wijk met hoogteverschillen. Op de internetpeiling reageerden 341 mensen, waarvan meer dan tweehonderd kozen voor het thema van de oude gouden en zilveren munten. De commissie gaf naast namen als Rijksdaalderpad en Gouden Florijnlaan de belangrijke wegen de namen Eerste en Tweede Muntmeesterslaan. De toegangsweg tot de buurt kreeg de naam Leeuwesteynpoort. Het idee van de commissie om het fietspad in Leeuwesteyn dat in het verlengde van de Dafne Schippersbrug lag de naam 'de Gouden Plak' te geven, paste uitstekend in het gekozen thema. De commissie hield er rekening mee dat het in plaats van de Gouden Plak wellicht de naam Zilveren of Bronzen Plak zou kunnen worden. Toen de atlete op de Olympische Spelen inderdaad geen goud, maar zilver behaalde op de tweehonderd meter sprint lag de naam 'de Zilveren Plak' klaar. B&W meenden echter dat het vanwege de zichtbare teleurstelling bij de atlete over het net niet behalen van goud misschien niet zo'n goed idee zou zijn.

Opnieuw Hoog Catharijne

Toen de Commissie Straatnaamgeving in 1967 werd opgericht, was één van de grote opgaven de bouw van Hoog Catharijne en alle veranderingen die dit meebracht in de directe omgeving en de bestaande straatnamen. Ruim veertig jaar later kwam een zelfde enorme opgave opnieuw aan de orde met de groot-schalige verbouwing en uitbreiding van Hoog Catharijne. Het plan omvatte ook nu een groot gebied aan weerszijden van het winkelcomplex vanaf het Vredenburg tot en met de Croese-laan en de omgeving van de Jaarbeurs. Naast de ingrijpende vernieuwing van het winkelcomplex zelf zouden er vele nieuwe gebouwen in de directe omgeving bijkomen. Zo waren er het nieuwe muziekcentrum Tivoli-Vredenburg, het Stadskantoor en het zogeheten Poortgebouw. Bij het vergrootte Centraal Station kwam een verhoogd Stationsplein en diverse nieuwe viaducten voor het openbaar vervoer. De Catharijnebaan die zijn naam gekregen had in de eerste jaren van de Commissie Straatnaamgeving werd gesloopt om het water weer terug te brengen in de singel. Nieuwe bruggen werden over het terug-gekeerde water gebouwd.

De commissie moest opnieuw een aantal belangrijke beslissingen nemen over nieuwe en bestaande (straat)namen, waarbij soms de definitieve grenzen van het openbaar toegankelijke gebied nog niet duidelijk waren. Ook kwam een groot deel van de nieuwbouw op een verhoogd maaiveld te staan en zou daar zijn adressen krijgen. De commissie had besloten om voor alle openbare ruimte die hoger lag dan het maaiveld het voor- of achtervoegsel plateau te gebruiken. Zo kreeg het nieuwe stads-kantoor het adres Stadsplateau 1. Voor het gebied rond het Stationsplein zouden adressen van bestaande gebouwen op de

Hoog Catharijne en de omgeving ondergaan weer grote veranderingen. Niet alleen het water in de singel is terug, er komen ook grote nieuwe gebouwen bij.

Het stadskantoor heeft het adres Stadsplateau 1 gekregen.

begane grond verdwijnen en de adressering aan het verhoogde plein komen. De inpassing van al deze wijzigingen binnen de bestaande stedelijke context leverde discussie en gepuzzel op, waarbij ook de betekenis en de waarde van de historische namen voor de commissie een belangrijke rol speelde. Net zoals vijftig jaar eerder ging de commissie de discussie aan met de eigenaar van Hoog Catharijne over de namen. De eigenaar wilde voor de doorlopende routes van het Vredenburg naar het station en terug om commerciële redenen namen in het Engels en het Nederlands. Men dacht aan Centrum Avenue (Centrum Boulevard) voor de noordelijk gelegen route vanaf het Vredenburg naar het station en aan City Avenue (Stads Boulevard) voor de zuidelijk gelegen route vanaf het station naar het Vredenburg. De commissie hechtte echter waarde aan de bestaande namen en was geen voorstander van een andere taal. Ook vond men Boulevard niet de juiste benaming voor deze route. De commissie stelde uiteindelijk de namen Vredenburgpassage voor de route vanaf station naar het Vredenburg voor en de Catharijnegassage voor de andere route. Het Poortgebouw kreeg de naam Catharijnepoort. Met enige vasthoudendheid stelde de commissie voor het grote overbouwde plein ter hoog-

te van de singel de naam Catharijne Esplanade voor. Zo bleven de historische namen ook in de eenentwintigste eeuw verbonden met het nieuwe gebied.

Toekomstige ontwikkelingen

Anno 2017 is de nieuwbouw in het stationsgebied nog volop in ontwikkeling en ook voor het nieuwe Jaarbeurskwartier staan de plannen in de steigers. Vijftig jaar na de oprichting van de Commissie Straatnaamgeving groeit de stad als nooit tevoren. Utrecht is populair en om de verwachte toename van bewoners het hoofd te kunnen bieden zijn nieuwe woningbouwlocaties aangewezen, waarbij gekozen is om dit binnen de bestaande stad te doen. Zo zullen langs het gehele Merwedekanaal meer dan 6000 nieuwe woningen komen. De Uithof groeit verder onder de naam Utrecht Science Park. En naast al die grote plannen zijn er ook de kleine invullingen in de wijken. Voor veel van deze grote en kleine ontwikkelingen zullen nieuwe straatnamen nodig zijn. In 1953 werd op een landelijk congres al de vraag gesteld: zijn er wel namen genoeg voor de grote opgave in de steden? Die vraag is in Utrecht sindsdien beantwoord met een rijk geschakeerd palet aan straatnamen, die ondanks de steeds strenger wordende eisen over verstaanbaarheid en vindbaarheid nog steeds van veel creativiteit getuigen. De rol van de Commissie Straatnaamgeving is nog lang niet uitgespeeld.

De Commissie Straatnaamgeving op 8 mei 2017. Van links naar rechts: Rob ter Avest, Victor Lansink, Alice Oosterhoff, Leo Bennis, Ed Hoeboer (voorzitter), Rob Hoefsloot, Erik Tigelaar, Ben van Dongen.

ED HOEBOER, ALTIJD ZOEKEND NAAR DE JUISTE NAAM

Iemand die het reilen en zeilen van de Commissie Straatnaamgeving als geen ander kent is voorzitter Ed Hoeboer. Hij maakt al sinds 1967 deel uit van de commissie, aanvankelijk als medewerker bij de afdeling Landmeten en Kartering van de R.O.V.U. (Ruimtelijke Ordening en Volkshuisvesting Utrecht).

Toen in januari 1985 voorzitter A. Graafhuis zijn voorzitterschap neerlegde, adviseerde hij B&W met volledige instemming van de commissie om Ed Hoeboer aan te stellen als nieuwe voorzitter. 'Zijn jarenlange ervaring en zijn inbreng in de vergaderingen zijn van dien aard, dat ik hem met een gerust hart bij Uw College kan aanbevelen'.

Die ervaring en kennis zijn met de jaren alleen maar toegenomen. Vaak werkt hij de thema's zelf uit aangezien de andere leden er te weinig tijd voor hebben. Alleen al voor de straatnaamgeving van componisten in Terwijde raadpleegde hij in zijn eigen woorden 'twee hele jazz-bijbels'. De straatnaamgeving van Leidsche Rijn is vanaf 1997 onder zijn deskundige en consciëntieuze leiding tot stand gekomen, waarbij hij zelf verantwoordelijk was voor enkele honderden namen.

Naast de inhoudelijke vergaderingen over de straatnamen, gaat er ook veel aandacht uit naar het beantwoorden van de brieven die binnen komen. Soms zijn het verzoeken van mensen die een straatnaam willen veranderen, maar vaak zijn het suggesties voor nieuwe namen. Bruikbare suggesties komen op een 'wachlijst', de zogenaamde reservelijst, net zolang totdat een gelegenheid zich voordoet om de naam in te passen. Zo heeft Shakespeare in Oog in Al uiteindelijk een laan, een plein en een hof naar zich vernoemd gekregen nadat vijftien jaar eerder een bewoner van die wijk een verzoek bij de commissie had ingediend. Ook de naam Waterlinieweg was een suggestie van een inwoner en kwam aanvankelijk ook op deze reservelijst terecht. In 1993 deed zich de gelegenheid voor om de naam te gebruiken toen de Rijksweg 22 aan de gemeente werd overgedragen. Ed Hoeboer vindt het nog steeds een prachtige en zeer toepasselijke naam.

Zijn interesse gaat ook uit naar het nadenken over de juiste begrenzing van straten. Vaak vormt dit een belangrijk onderdeel van de discussie. Het op een logische manier kunnen vinden van straten speelt nu eenmaal een hele grote rol, en daar doen moderne navigatiesystemen niets aan af. Dat maakt het in zijn ogen ook jammer dat bij inspraak leuke suggesties niet altijd gebruikt kunnen worden. Het moet voor de hulpdiensten in één keer duidelijk zijn waar iets is. Zo blijven er van de vele suggesties aan namen vaak maar een paar over die bruikbaar zijn. Toch spant hij zich, samen met de commissie, zeer in om zoveel mogelijk tegemoet te komen aan de wensen ten aanzien van straatnamen vanuit de samenleving, projectleiders van nieuwbouwprojecten en de politiek.

Bronnen en literatuur

HUA = Het Utrechts Archief

Archieven

- HUA, 707, Gerecht Zuilen en Swesereng, gerecht Oostwaard, de gemeente Zuilen en de gemeenschapsraad voor Zuilen.
- inv. nr. 329. Stukken betreffende de vaststelling van straatnamen met tekeningen, 1923-1953
- inv. nr. 2706. Stukken betreffende de vaststelling van straatnamen, 1955-1960
- HUA, 820. Inventaris van de verzameling historisch werk materiaal van de Gemeentelijke Archiefdienst Utrecht 19e-20e eeuw,
- inv. nr. 389. Aantekeningen en verzamelde stukken van J.W.C. van Campen over straatnaamgeving, 1933, 1940 [1950-1955]
- HUA, 1007-3. Inventaris van de archieven van het gemeentebestuur van Utrecht 1813-1969. Deel 3: stukken over afzonderlijke onderwerpen met classificatienummers (1768) 1911-1969 (1990), inv. nr. 12863-12881. Stukken betreffende de straatnaamgeving
- HUA, 1338. Inventaris van het archief van het gemeentebestuur van Utrecht (1817) 1970-1989 (2000),
- inv. nr. 1.1.4. Straatnamen en aanduidingen
- inv. nr. 1.1.5. Commissie van Straatnaamgeving
- HUA, 6313. Archief van de commissie straatnaamgeving van de gemeente Utrecht (1967) 1972-1987 (1989)
- Archief Commissie Straatnaamgeving 2001-2017
- Verslag van de toestand der Gemeente Utrecht, jaargangen 1874-1955

Literatuur

- Reina Boerrigter, 'Straatnamen een kwestie van betekenis', in: *Respons. Mededelingen van het Meertensinstituut*, 6, 2003
- J.W.C van Campen, 'Familie-sstraatnamen: Dirkje Mariastraat', in: *Maandblad Oud-Utrecht*, 1941, p. 12-13
- René Dings, *Over straatnamen met name. Waarom onze straten zo heten zoals ze heten*, Amsterdam 2017
- Cees Druppel, Leidscherijn. *Straatnamen in het 10-jarig Leidscherijn*. Utrecht 2009
- Rob Kooloos, *The story of street names in the Netherlands, A comparative analysis of themes used in street naming in Noord-Brabant and Holland, 1859-1939*, Master thesis Maatschappij-geschiedenis Erasmus Universiteit Rotterdam, 2009-2010
- P.J. Meertens, 'Straatnaamgeving in de Middeleeuwen', in: *Bijdragen en mededelingen der naamkunde-commissie van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen te Amsterdam V*,

Amsterdam 1953

- V. Mennen, 'Straatnaamgeving in Vlaanderen en Nederland', in: *Mededelingen van de Vereniging voor Limburgse Dialect- en Naamkunde*, Nr. 54. Hasselt 1990
- W. Moll, 'De moderne praktijk van de straatnaamgeving', in: *Bijdragen en mededelingen der naamkunde-commissie van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen te Amsterdam V*, Amsterdam 1953
- N. van der Monde, *Geschied- en oudheidkundige beschrijving van de pleinen, straten, stegen, waterleidingen, wedden, putten en pompen der Stad Utrecht*, dl 1, 2 en 3, Utrecht 1844
- J.A.F. de Rijk, *Utrechtse straatnamen binnen de singels*, Utrecht 1989
- Straatnamengroep Utrecht-West, *Koloniale straatnaamgeving in Lombok: bewoners buitenspel: de angst van B & W voor socialistisch/feministische politieke cultuur - Utrecht 1983*
- E. Tigelaar, 'Utrechtse straatnamen 1: Oude Kerkstraat', in: *Tijdschrift Oud-Utrecht*, nummer 1, jaargang 76, februari 2003
- E. Tigelaar, 'Utrechtse straatnamen 2: Zilverstraat', in: *Tijdschrift Oud-Utrecht*, nummer 2, jaargang 76, april 2003
- E. Tigelaar, 'Utrechtse straatnamen 3: Nobeldwarsstraat', in: *Tijdschrift Oud-Utrecht*, nummer 3, jaargang 76, juni 2003
- E. Tigelaar, 'Utrechtse straatnamen 4: Zakkendraagerssteeg', in: *Tijdschrift Oud-Utrecht*, nummer 4, jaargang 76, augustus 2003
- E. Tigelaar, 'Utrechtse straatnamen 5: Doelenstraat', in: *Tijdschrift Oud-Utrecht*, nummer 5, jaargang 76, oktober 2003
- E. Tigelaar, 'Utrechtse straatnamen 6: Ridderhofstad', in: *Tijdschrift Oud-Utrecht*, nummer 7, jaargang 76, december 2003

Illustratieverantwoording

- Bettina van Santen: omslag, 56, 61 en 64
- Biography.com: 52
- Centraal Museum: 36
- Commissie Straatnaamgeving: omslag en 5
- Geheugenvannederland.nl: 40
- Gemeente Utrecht, vakgroep Erfgoed: omslag en 75
- Het Utrechts Archief: omslag, 7, 9, 10, 11, 12, 14, 16, 18, 19, 21, 23, 24, 27, 29, 30, 32, 35, 37, 39, 41, 42, 44, 46, 48, 49, 50, 51, 53, 54, 55, 57, 59, 69, 71, 72 en 76
- Marnix Schmidt Fotografie: 77, 78 en 79
- Nationaal Archief: 47 en 63
- Rijksmuseum: 17, 20 en 28
- Ronald Correljé Fotografie: 65 en 67
- RTV Utrecht/Jiri Glaap: 73
- Vanmelikduchef.nl: 71

ALTIJD ZOEKEND

NAAR DE JUISTE NAAM

Toen in 1967 de Commissie Straatnaamgeving werd opgericht, had Utrecht een binnenstad met historische straatnamen en veel wijken die tussen 1850 en 1960 hun straatnamen hadden gekregen. Bij de gemeente, het postbedrijf en hulpdiensten als politie en brandweer was er echter grote behoefte om de keuze voor straatnamen van te voren af te stemmen. De commissie kon meteen aan de slag met Hoog Catharijne en de nieuwe wijk Lunetten. Maar welke overwegingen spelen een rol bij de keuze voor straatnamen? Waar moet een goede straatnaam eigenlijk aan voldoen? Het zijn vragen die de commissie tot de dag van vandaag bezighoudt. In de afgelopen vijftig jaar hebben ook veel verschillende partijen een woordje mee willen spreken, waaronder actiecomités en projectontwikkelaars. Maar ook de mondige stadsbewoners van nu kunnen participeren in de straatnaamkeuzes voor de nieuwe woonwijken van de eenentwintigste eeuw. *Altijd zoekend naar de juiste naam. 50 jaar Commissie Straatnaamgeving in Utrecht* geeft een mooi overzicht van hoe de Utrechtse straatnamen tot stand zijn gekomen.

Gemeente Utrecht

